

**ПРЕДЛОЗИ ЗА НОВИ
УСТАВ СРБИЈЕ
II**

ПРЕДЛОЗИ ЗА НОВИ УСТАВ СРБИЈЕ

II

Београд
2005.

ПРЕДЛОЗИ ЗА НОВИ УСТАВ СРБИЈЕ II

Издавач:

Friedrich Ebert Stiftung

Приредио:

Зоран Лутовац

Припрема

за штампу:

АПГ, Београд

Штампа:

Либра, Београд

Тираж:

500

Београд, 2005.

ISBN 86-83767-06-X

САДРЖАЈ

РЕЧ ПРИРЕЂИВАЧА	7
НАЦРТ УСТАВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	9
ПРВИ ДЕО - НАЧЕЛА УСТАВА	9
ДРУГИ ДЕО - ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И СЛОБОДЕ	12
1. Основна начела	12
2. Људска права и слободе	13
3. Права припадника националних мањина	23
ТРЕЋИ ДЕО - ЕКОНОМСКО УРЕЂЕЊЕ И ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ	25
1. Економско уређење	25
2. Јавне финансије	26
ЧЕТВРТИ ДЕО - УРЕЂЕЊЕ ВЛАСТИ	28
1. Народна скупштина	28
2. Председник Републике	31
3. Влада	33
4. Судство	35
5. Јавно тужилаштво	36
6. Високи савет правосуђа	37
7. Омбудсман	38
8. Ванредно и ратно стање	39
ПЕТИ ДЕО - ТЕРИТОРИЈАЛНО УРЕЂЕЊЕ	41
1. Покрајинска аутономија и локална самоуправа	41
2. Аутономне покрајине	42
3. Локална самоуправа	44
ШЕСТИ ДЕО - УСТАВНОСТ И ЗАКОНИТОСТ	47
СЕДМИ ДЕО - УСТАВНИ СУД	49
ОСМИ ДЕО - ПРОМЕНА УСТАВА	51
ОБРАЗЛОЖЕЊЕ НАЦРТА УСТАВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	53

МОДЕЛ УСТАВА ГРУПЕ СТРУЧЊАКА ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	59
ДЕО I - ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ	61
ДЕО II - ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА	64
ГЛАВА I - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ	64
ГЛАВА II - ЉУДСКА ПРАВА	66
ГЛАВА III - МАЊИНСКА ПРАВА	74
ДЕО III - ЕКОНОМСКО УРЕЂЕЊЕ	77
ДЕО IV - ОРГАНИЗАЦИЈА ВЛАСТИ	79
ГЛАВА I - НАРОДНА СКУПШТИНА	79
ГЛАВА II - ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ	83
ГЛАВА III - ВЛАДА	85
ДЕО V - ПРАВОСУЂЕ	89
ГЛАВА I - СУДСТВО	89
ГЛАВА II - ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО	91
ГЛАВА III - ВИСОКИ ПРАВОСУДНИ САВЕТ	92
ГЛАВА IV - ДРУГИ ПРАВОСУДНИ ОРГАНИ	93
ДЕО VI - ВРХОВНА ДРЖАВНА РЕВИЗИЈА	94
ДЕО VII - ЗАШТИТНИК ЉУДСКИХ ПРАВА	95
ДЕО VIII - ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА	97
ГЛАВА I - ТЕРИТОРИЈАЛНО УРЕЂЕЊЕ	97
ГЛАВА II - НАДЛЕЖНОСТИ	100
ДЕО IX - УСТАВНОСТ И ЗАКОНИТОСТ	104
ГЛАВА I - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ	104
ГЛАВА II - УСТАВНИ СУД	105
ГЛАВА III - ВАНРЕДНО СТАЊЕ	108
ГЛАВА IV - ПРОМЕНА УСТАВА	109
ДЕО X - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ	110

Реч приређивача

Марта прошле године објављени су предлози за нови Устав Србије који су до тада били јавно представљени. Били су то предлози независних стручњака, не-владиних организација, странака и недовршени текст предлога Уставне комисије Народне скупштине Србије прошлог сазива. Ти предлози су штампани да би олакшали увид у понуђена решења свима који су за то заинтересовани: од новинара, стручњака, политичара па све до заинтересованих грађана.

У међувремену, појавила су се два нацрта потенцијално овлашћених предлагача.

Пред нама су Нацрт Устава Владе Републике Србије и модел Устава групе стручњака окупљених на позив председника Републике Србије. У очекивању да ова два текста буду у средишту јавне расправе и страначких тражења сагласности представљамо их у овој публикацији хронолошким редом.

Зоран Лутовац

У Београду, фебруара 2005. године

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

НАЦРТ УСТАВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

Полазећи од државне традиције српског народа и равноправности свих грађана и етничких заједница у Србији, грађани Србије доносе

УСТАВ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРВИ ДЕО НАЧЕЛА УСТАВА

Република Србија

Члан 1.

Република Србија је држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди.

Република Србија је суверена у свему што није пренела на државну заједницу Србија и Црна Гора.

Носиоци суверености

Члан 2.

Сувереност потиче од грађана. Они је врше референдумом, народном иницијативом и преко својих слободно изабраних представника.

Нико не може присвојити сувереност од грађана, нити успоставити власт мимо слободно изражене воље грађана.

Владавина права

Члан 3.

Владавина права је врховна вредност Устава.

Остварује се слободним и непосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и повиновањем власти Уставу и закону.

Подела власти

Члан 4.

Уређење власти почива на подели власти на законодавну, извршну и судску. Однос три гране власти заснива се на равнотежи и међусобној контроли.

Политичке странке

Члан 5.

Јемчи се и признаје улога политичких странака у демократском обликовању политичке воље грађана.

Политичке странке не могу непосредно вршити власт, нити је потчинити себи.

* Извор: http://www.srbija.sr.gov.yu/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=5592

Забрана сукоба интереса

Члан 6.

Нико не може вршити државну или јавну функцију која је у сукобу са његовим другим функцијама, пословима или приватним интересима.

Постојање сукоба интереса и одговорност при његовом решавању одређују се Уставом и законом.

Грб, застава и химна

Члан 7.

Република Србија има свој грб, заставу и химну.

Они се одређују органским законом.

Територија и граница

Члан 8.

Територија Републике Србије је јединствена и недељива.

Граница Републике Србије је неповредива и мења се у истом поступку као Устав.

Главни град

Члан 9.

Главни град Републике Србије је Београд.

О граду Београду доноси се органски закон.

Језик и писмо

Члан 10.

У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо.

Националне мањине имају право на службену употребу свог језика и писма, у складу са органским законом.

Световност државе

Члан 11.

Република Србија је световна држава.

Верске заједнице су одвојене од државе.

Ниједна религија не може бити успостављена као државна или обавезна.

Покрајинска аутономија и локална самоуправа

Члан 12.

Државна власт ограничена је правом грађана на покрајинску аутономију и локалну самоуправу.

Право грађана на покрајинску аутономију и локалну самоуправу подлеже само надзору уставности и законитости.

Заштита држављана и Срба у иностранству

Члан 13.

Република Србија штити права и интересе својих држављана који живе у иностранству и помаже њихове везе са отаџбином.

Посебну бригу и заштиту уживају делови српског народа у другим државама.

Заштита националних мањина

Члан 14.

Република Србија штити положај националних мањина.

Она подстиче њихову равноправност, што укључује и позитивну дискриминацију.

Међународни односи

Члан 15.

Спољна политика Републике Србије почива на општепризнатим принципима и правилима међународног права.

Република Србија може бити члан међународних организација у којима међународни субјективитет није услов за чланство, може да одржава међународне односе, закључује међународне уговоре и оснива представништва у другим државама, у складу са својом сувереношћу утврђеном Уставом.

Положај странаца

Члан 16.

Странци, у складу са међународним уговорима, имају у Републици Србији сва права зајемчена Уставом и законом, изузев права која по Уставу и закону имају само држављани Републике Србије.

ДРУГИ ДЕО ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И СЛОБОДЕ

1. Основна начела

Непосредна примена зајемчених права

Члан 17.

Људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно се примењују.

Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима и другим општим актима.

Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист снажења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним јемствима људских и мањинских права и пракси међународних тела која надзиру њихово спровођење.

Ограничења људских и мањинских права

Члан 18.

Људска и мањинска права зајемчена Уставом могу законом бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права.

При тумачењу ограничења људских и мањинских права, сви државни органи, судови нарочито, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права.

Забрана дискриминације

Члан 19.

Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, нарочито због расе, боје, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења или сличног статуса, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.

Позитивна дискриминација

Члан 20.

Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне и делотворне равноправности лица или групе лица која су у стварно неједнаком положају са осталим грађанима.

Посебне мере трају привремено, док се не испуне њихови циљеви.

Заштита људских и мањинских права

Члан 21.

Република Србија омогућује делотворну судску заштиту људских и мањинских права зајемчених Уставом, што обухвата и уклањање последица повреде или ускраћивања права.

Свако има право да се обрати међународним органима ради заштите права зајемчених потврђеним међународним уговорима.

Одлуке међународних органа извршава Република Србија и сноси њихове трошкове.

2. Људска права и слободе

Достојанство и слободан развој личности

Члан 22.

Људско достојанство је неприкосновено. Свако је дужан да га штити.

Свако има право на слободан развој личности, ако не крши права других зајемчена Уставом.

Право на живот

Члан 23.

Људски живот је неприкосновен. У Републици Србији нема смртне казне.

Забрањено је клонирање људских бића.

Неповредивост физичког и психичког интегритета

Члан 24.

Физички и психички интегритет је неповредив.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

Забрана ропства, положаја сличног ропству и принудног рада

Члан 25.

Нико не може бити држан у ропству или у положају сличном ропству. Сваки облик трговине људима је забрањен.

Забрањен је принудни рад. Сексуално или економско искоришћавање лица које је у неповољном положају сматра се принудним радом.

Принудним радом се не сматра рад или служба којој подлежу правноснажно осуђена лица или лица на војној служби, као ни рад или служба за време ратног или ванредног стања у условима угроженог опстанка Републике Србије.

Право на слободу и безбедност

Члан 26.

Свако има право на личну слободу и безбедност. Лишење слободе допуштено је само из разлога и у поступку који су предвиђени законом.

Ко је лишен слободе од стране државног органа одмах се, на језику који разуме, обавештава о разлозима лишења слободе и о својим правима и има право

да без одлагања о свом лишењу слободе обавести лице по свом избору. Према њему се поступа човечно и са уважавањем достојанства његове личности.

Свако ко је лишен слободе има право жалбе суду, који је дужан да хитно одлучи о законитости лишења слободе и да нареди пуштање на слободу ако је лишење слободе било незаконито.

Казну која у себе посредно или непосредно укључује лишење слободе може изрећи само суд.

Допунска права ухапшеног лица

Члан 27.

Ухапшеном лицу одмах се саопштава да има право да ништа не изјављује и право да не буде саслушан без присуства браниоца кога сам изабере или браниоца који ће му бесплатно пружити правну помоћ ако не може да је плати.

Ко је ухапшен без судске одлуке мора без одлагања, а најкасније у року од 48 часова, бити предат надлежном суду, иначе се пушта на слободу.

Притвор

Члан 28.

Лице за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело може бити притворено само на основу одлуке суда, ако је притварање неопходно ради вођења кривичног поступка.

Писмено и образложено решење суда о притвору уручује се притворенику најкасније 12 часова од притварања. Одлуку о жалби на притвор суд доноси и доставља притворенику у року од 48 часова.

Трајање притвора

Члан 29.

Суд своди трајање притвора на најкраће допуштено време. Притвор одређен одлуком првостепеног суда траје у истрази најдуже три месеца, а виши суд га може, у складу са законом, продужити на још три месеца. Ако дотле не буде подигнута оптужница, окривљени се пушта на слободу.

После подизања оптужнице трајање притвора суд своди на најкраће нужно време, у складу са законом.

Притвореник се пушта да се брани са слободе чим престану разлози због којих је притвор био одређен.

Право на правично суђење

Члан 30.

Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд правично и у разумном року јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, сумњама и оптужбама против њега. Јемчи му се право на бесплатног преводиоца ако не говори или не разуме језик који је у службеној употреби у суду и право на бесплатног тумача ако је слеп, глув или нем.

Јавност се може искључити са дела или са целог суђења ради чувања тајне или заштите јавног реда, морала, интереса малолетника и приватности учесника у поступку, у складу са законом.

Посебна права окривљеног

Члан 31.

Свако ко је окривљен за кривично дело има право да у најкраћем могућем року, подробно и на језику који разуме, буде обавештен о природи и разлозима дела за које се терети, доказима прикупљеним против њега, право да узме браниоца, с њиме несметано општи и да добије довољно времена и одговарајуће услове за припрему одбране. Ако не може да плати браниоца, има право на бесплатног браниоца, у складу са законом.

Окривљени који је достижан суду има право да му се суди у његовом присуству и не може бити кажњен ако му није омогућено да буде саслушан и да се брани. Може да износи доказе у своју корист, испитује сведоке оптужбе и да захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе и у његовом присуству, испитују и сведоци одбране.

Окривљени није дужан да даје исказе против себе или против лица блиских себи, нити да призна кривицу.

Иста права као окривљени има лице које је осумњичено или оптужено за кривично дело.

Сва права која има окривљени за кривично дело има, сходно закону и у складу са њим, и лице против кога се води поступак за неко друго кажњиво дело.

Правна сигурност у казненом праву

Члан 32.

Нико не може бити кажњен за дело које, пре него што је учињено, законом или другим прописом није било предвиђено као кажњиво. Казне се одређују према пропису који је важио у време кад је дело учињено, изузев кад је каснији пропис повољнији за учиниоца. Кривична дела и кривичне санкције одређују се законом.

Свако се сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда.

Нико не може бити гоњен ни кажњен за кривично дело за које је правноснажном пресудом ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или поступак правноснажно обустављен, нити судска одлука може бити измењена на штету окривљеног у поступку по ванредном правном леку. Истим забранама подлеже вођење поступка за неко друго кажњиво дело.

Право на рехабилитацију и накнаду штете

Члан 33.

Ко је без основа или незаконито лишен слободе, притворен или осуђен за кажњиво дело има право на рехабилитацију и накнаду штете од Републике Србије.

Право на једнаку заштиту права и на правно средство

Члан 34.

Јемчи се једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе.

Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.

Право на правну личност

Члан 35.

Свако лице има правну способност.

Пунолетство се стиче са навршених 18 година.

Избор и коришћење личног имена и имена своје деце слободни су.

Право на држављанство

Члан 36.

СТИЦАЊЕ И ПРЕСТАНАК ДРЖАВЉАНСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ УРЕЂУЈЕ ЗАКОН.

Држављанин Републике Србије не може бити протеран ни лишен држављанства или права да га промени. Његово изручење допуштено је само ако га налажу међународне обавезе Републике Србије.

Дете рођено у Републици Србији има право на њено држављанство ако нема друго.

Слобода кретања

Члан 37.

Свако има право да се слободно креће и настањује у Републици Србији, напусти је и у њу се врати.

Слобода кретања и настањивања и право да се напусти Република Србија могу се ограничити законом, ако је то неопходно за вођење кривичног поступка, заштиту јавног реда и мира, спречавање ширења заразних болести или одбрану Републике Србије.

Улазак странаца у Републику Србију и боравак у њој уређује закон. Странац може бити протеран само на основу одлуке надлежног органа, у законом предвиђеном поступку и тамо где му не прети прогон због расе, вере, држављанства, припадности одређеној друштвеној групи, политичког мишљења или где му не прети озбиљно кршење права зајемчених Уставом.

Неповредивост стана

Члан 38.

Стан је неповредив.

Нико не може без писмене одлуке суда ући у туђи стан или друге просторије против воље њиховог држаоца, нити у њима вршити претрес. Држалац стана и друге просторије има право да сам или преко свога заступника и уз још два пунолетна сведока присуствује претресању. Ако држалац стана или његов заступник нису присутни, претресање је допуштено у присуству два пунолетна сведока.

Без одлуке суда, улазак у туђи стан или друге просторије, изузетно и претресање без присуства сведока, дозвољени су ако је то неопходно ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела или отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин предвиђен законом.

Тајност писама и других средстава општења

Члан 39.

Тајност писама и других средстава општења је неповредива.

Одступања су дозвољена само на одређено време и на основу одлуке суда, ако су неопходна ради вођења кривичног поступка или одбране Републике Србије, на начин предвиђен законом.

Заштита података о личности

Члан 40.

Заштита података о личности је зајемчена. Прикупљање, држање, обраду и коришћење података о личности уређује закон.

Забрањена је и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени.

Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности, у складу са законом, и право на судску заштиту због њихове злоупотребе.

Слобода мисли, савести и вероисповести

Члан 41.

Јемчи се слобода мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према сопственом избору. Нико није дужан да се изјашњава о својим верским и другим уверењима.

Свако је слободан да у приватном или јавном животу испољава своју веру, појединачно или у заједници с другима.

Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити законом, ако је то неопходно ради заштите здравља и права других или јавне безбедности.

Родитељима и законским стараоцима признаје се право да верски и морално уобличи своју децу према својим уверењима.

Верске заједнице

Члан 42.

Верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу организацију, верске послове и да јавно врше верске обреде.

Могу да оснивају верске школе, социјалне и добротворне установе и да њима управљају, у складу са законом.

Приговор савести

Члан 43.

Лице није дужно да, противно својој вери или убеђењима, испуњава војну или другу обавезу која укључује употребу оружја.

Оно може бити позвано да испуни одговарајућу цивилну службу, у складу са законом.

Слобода мишљења и изражавања

Члан 44.

Јемчи се слобода мишљења и изражавања, као и да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје.

Слобода изражавања може се законом ограничити ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља и безбедности Републике Србије.

Свако има право на приступ подацима који су у поседу државних органа, у складу са законом.

Слобода изражавања националне припадности

Члан 45.

Изражавање националне припадности је слободно.

Нико није дужан да се изјашњава о својој националној припадности.

Подстицање уважавања разлика

Члан 46.

Мерама у образовању, култури и јавном обавештавању, Република Србија подстиче разумевање, уважавање и поштовање разлика које постоје због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета њених грађана.

Забрана изазивања расне, националне и верске мржње

Члан 47.

Забрањено је и кажњиво свако изазивање и подстицање расне, националне, верске или друге неравноправности, као и изазивање и распиривање расне, националне, верске и друге мржње и нетрпељивости.

Слобода медија

Члан 48.

Свако је слободан да без одобрења оснива новине и друга средства јавног обавештавања. Телевизијске и радио-станице оснивају се у складу са законом.

У Републици Србији нема цензуре. Надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то неопходно ради спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље.

Остваривање права на исправку неистините, непотпуне или нетачно пренете информације којом је повређено нечије право или интерес и права на одговор на објављену информацију уређује закон.

Право на обавештеност

Члан 49.

Свако има право да истинито, потпуно и благовремено и буде обавештаван о питањима од јавног значаја и средства јавног обавештавања су дужна да то право поштују.

Државни органи и имаоци јавних овлашћења нису дужни да јавности учине доступним једино обавештења која су проглашена државном или службеном тајном.

Изборно право

Члан 50.

Сваки пунолетан, пословно способан грађанин има право да бира и да буде биран. На референдуму и на изборима за Народну скупштину и председника Републике гласају и држављани Републике Србије који се затекну или живе у иностранству.

Изборно право је опште и једнако, избори - слободни и непосредни, гласање - тајно и лично.

Предлагач кандидата за посланика или одборника који је имао свог представника у скупштини на дан њеног конституисања има право жалбе суду, а предлагач кандидата за народног посланика Уставном суду, ако је састав скупштине непрописно промењен или противно прописима није промењен.

Право на учешће у управљању јавним пословима

Члан 51.

Грађани имају право да учествују у управљању јавним пословима и да под једнаким условима ступају у јавне службе и на јавне функције.

Грађани учествују у суђењу као судије-поротници, у складу са законом.

Слобода окупљања

Члан 52.

Мирно окупљање је слободно. Окупљање у затвореном простору не подлеже одобрењу ни пријављивању.

Зборови и демонстрације на отвореном простору пријављују се државном органу одређеном законом.

Слобода окупљања може се законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите јавног здравља, морала, права других или безбедности Републике Србије.

Слобода удруживања

Члан 53.

Јемчи се слобода удруживања и право да се остане изван сваког удружења. Удружења се оснивају без претходног одобрења, уписом у регистар који води државни орган одређен законом. Забрањена су тајна и паравојна удружења.

Уставни суд може забранити удружење чије је деловање усмерено на насилно рушење уставног поретка, укидање зајемчених људских или мањинских права или изазивање расне, националне или верске мржње.

Судије Уставног суда, Омбудсман, судије, јавни тужиоци, припадници полиције и припадници војске државне заједнице Србија и Црна Гора не могу бити чланови политичких странака.

Право на петицију

Члан 54.

Свако има право да, сам или заједно с другима, упућује петиције и друге предлоге државним органима, имаоцима јавних овлашћења, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе и да од њих добије одговор кад га тражи.

Због тога нико не може да трпи штетне последице.

Право на уточиште

Члан 55.

Странац који основано страхује од прогона због своје расе, боје, пола, језика, вероисповести, националне припадности или припадности некој групи или због својих политичких уверења има право на уточиште у Републици Србији.

Поступак за стицање уточишта уређује закон.

Право на имовину

Члан 56.

Јемчи се право својине. При стицању и коришћењу права својине уважавају се њена друштвена улога и потреба за заштитом природе и животне средине.

Право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне.

Коришћење имовине може бити ограничено законом.

Право наслеђивања

Члан 57.

Јемчи се право наслеђивања, у складу са законом.

Право наслеђивања не може бити искључено или ограничено због неиспуњавања јавних обавеза.

Право на рад

Члан 58.

Јемчи се право на рад, у складу са законом. Република Србија ствара услове у којима свако може да живи од свог рада.

Свако има право на слободан избор рада. Свима су, под једнаким условима, доступна сва радна места.

Права из рада уређују закон и колективни уговор. Свако има право најмање на поштовање достојанства своје личности на раду, правичне, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни и недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад, стручну обуку и на правну заштиту за случај престанка радног односа. Нико се тих права не може одрећи.

Женама, омладини и инвалидима омогућују се посебна заштита на раду и посебни услови рада.

Право на штрајк

Члан 59.

Запослени имају право на штрајк, у складу са законом и колективним уговором.

Право на штрајк може бити ограничено законом, сходно природи или врсти делатности.

Право на закључење брака и равноправност мужа и жене

Члан 60.

Јемчи се право на закључење брака.

Брак се закључује на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним органом.

Закључење, трајање и раскид брака почивају на равноправности мушкарца и жене.

Слобода одлучивања о рађању

Члан 61.

Одлучивање о рађању деце је слободно.

Република Србија подстиче родитеље да се одлуче на рађање деце и помаже им у томе.

Права детета

Члан 62.

Деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости. Свако дете има право на лично име, упис у матичну књигу рођених, да сазна своје порекло и право да очува свој идентитет.

Деца су заштићена од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребљавања. О томе се доноси закон.

Деца рођена изван брака имају једнака права као деца рођена у браку.

Права родитеља

Члан 63.

Родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу, и у томе су равноправни.

Сва или нека од тих права могу једном или обома родитеља бити одузета или ограничена само одлуком суда, у најбољем интересу детета, у складу са законом.

Посебна заштита породице, мајке и детета

Члан 64.

Породица и мајка и дете под заштитом су Републике Србије.

Мајци се пружа посебна подршка и заштита пре и после порођаја.

Република Србија посебно штити децу о којој се родитељи не старају и децу која су ометена у психичком или физичком развоју.

Деца млађа од 15 година не могу бити запослена нити, кад су млађа од 18 година, могу да раде на пословима штетним по њихово здравље или морал.

Право на правну помоћ

Члан 65.

Сваком се, под условима одређеним законом, јемчи право на правну помоћ.

Правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом.

Закон одређује кад је правна помоћ бесплатна.

Здравствена заштита

Члан 66.

Свако има право на заштиту физичког и психичког здравља.

Деца, труднице и стари остварују здравствену заштиту из јавних прихода, ако је не остварују на други начин.

Здравствену заштиту уређује закон. Допуштено је оснивање приватних и посебних здравствених фондова.

Република Србија помаже развој здравствене и физичке културе.

Социјална заштита

Члан 67.

Право на социјалну заштиту има свако ко има пребивалиште у Републици Србији. Права запослених и њихових породица на социјално обезбеђење и осигурање уређује закон.

Осигурање због привремене незапослености пада на терет јавних прихода. Инвалидима, ратним ветеранима и жртвама рата пружа се посебна заштита.

Лицима ометеним у физичком и психичком развоју пружа се помоћ из јавних прихода да се оспособе за рад и друштвени живот, а слабима, немоћнима, незбринутима и за рад неспособнима - да би намирили основне животне потребе.

Приватни фондови за социјално осигурање оснивају се у складу са законом.

Пензијско осигурање

Члан 68.

Пензијско осигурање уређује закон.

Република Србија стара се о економској сигурности пензионера.

Право на образовање

Члан 69.

Свако има право на образовање.

Основно образовање је обавезно и бесплатно, а средње образовање бесплатно.

Сви грађани имају, под једнаким условима, приступ високошколском образовању. Република Србија омогућује успешним и надареним ученицима слабијег имовног стања бесплатно високошколско образовање, у складу са законом.

Оснивање школа и универзитета уређује закон.

Аутономија универзитета

Члан 70.

Јемчи се аутономија универзитета, високошколских и научних установа.

Они самостално одлучују о своме уређењу и раду, у складу са законом.

Слобода научног и уметничког стварања

Члан 71.

Научно и уметничко стваралаштво је слободно.

Творцима научних и уметничких дела јемче се морална и материјална права, у складу са законом.

Република Србија подстиче и помаже развој науке, културе и уметности.

Здрава животна средина

Члан 72.

Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању.

Свако је, а пре свих Република Србија и аутономна покрајина, одговоран за заштиту животне средине.

Свако је дужан да чува и побољшава животну средину.

3. Права припадника националних мањина

Основна одредба

Члан 73.

Припадницима националних мањина јемче се додатна, индивидуална или колективна права, поред права која су Уставом зајемчена свим грађанима. Индивидуална права остварују се појединачно, а колективна у заједници с другима.

Путем колективних права припадници националних мањина, непосредно или преко својих представника, учествују у одлучивању или сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, образовање, обавештавање и службену употребу језика и писма, у складу са органским законом.

Ради остварења права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма, припадници националних мањина могу изабрати своје националне савете, у складу са органским законом.

Забрана дискриминације националних мањина

Члан 74.

Припадницима националних мањина јемчи се равноправност пред законом и једнака законска заштита.

Забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини.

Позитивна дискриминација националних мањина

Члан 75.

Не сматрају се дискриминацијом посебне привремене мере које Република Србија може увести у економском, социјалном, културном и политичком животу, ради постизања пуне и делотворне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини, ако су усмерене на уклањање изразито неповољних услова живота који их посебно погађају.

Равноправност у вођењу јавних послова

Члан 76.

Припадници националних мањина имају, под истим условима као остали грађани, право да учествују у управљању јавним пословима и да ступају на јавне функције.

При запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе води се рачуна о националном саставу становништва и заступљености припадника националних мањина.

Забрана насилне асимилације

Члан 77.

Забрањена је насилна асимилација припадника националних мањина.

Заштиту припадника националних мањина од сваке радње усмерене ка њиховој насилној асимилацији уређује органски закон.

Права на очување посебности

Члан 78.

Припадници националне мањине имају право: на изражавање, чување, неговање, развијање и јавно изражавање националне, етничке, културне и верске посебности; на употребу својих симбола на јавним местима; на коришћење свог језика и писма; да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, имаоци јавних овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику; на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина; на оснивање приватних образовних установа; да на своме језику користе своје име и презиме; да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписане и на њиховом језику; на потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право на изражавање, примање, слање и размену обавештења и идеја; на оснивање сопствених средстава јавног обавештавања.

Начин уживања тих права уређује органски закон.

Аутономне покрајине могу покрајинским законима установити додатна права припадника националних мањина.

Право на удруживање и на сарадњу са сународницима

Члан 79.

Припадници националних мањина могу да оснивају просветна и културна удружења, која добровољно финансирају.

Република Србија признаје тим удружењима посебну улогу у остваривању права припадника националних мањина.

Припадници националних мањина имају право на несметане везе и сарадњу са сународницима изван територије Републике Србије.

ТРЕЋИ ДЕО ЕКОНОМСКО УРЕЂЕЊЕ И ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ

1. Економско уређење

Основна начела

Члан 80.

Економско уређење у Републици Србији почива на тржишној привреди, слободној утакмици у слободи предузетништва, равноправности приватне и државне својине и на сарадњи између социјалних партнера.

Република Србија је јединствено привредно подручје са јединственим тржиштем роба, рада, капитала и услуга и са јединственим уређењем економске делатности.

Деловање тржишне привреде умерава се социјалном политиком. Преговарање и закључивање колективних уговора између представника синдиката и послодаваца уређује закон.

Слобода предузетништва

Члан 81.

Предузетништво је слободно.

Може се ограничити законом, ради заштите људског достојанства, здравља људи, природе и животне средине и ради безбедности Републике Србије.

Положај на тржишту

Члан 82.

Сви имају једнак правни положај на тржишту. Монополско понашање је забрањено.

Права стечена улагањем капитала не могу бити умањена.

Страна лица изједначена су на тржишту са домаћим.

Својинска права странаца

Члан 83.

Странци могу стицати својину под условима одређеним законом.

Својину на земљишту могу стећи наслеђивањем или ради вршења привредне делатности, увек под условом узајамности.

Државна имовина

Члан 84.

Државну имовину чине природна богатства, добра за које је законом одређено да су од општег интереса и имовина коју користе органи Републике Србије. Природна богатства користе се под условима и на начин одређен посебним законом.

Имовину аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе уређује органски закон.

Странци могу стећи концесију на природним богатствима и добрима од општег интереса, као и друга права одређена законом.

Земљиште

Члан 85.

Закон посебно уређује услове под којима се користи земљиште. Пољопривредно земљиште је под посебном заштитом.

Чување наслеђа

Члан 86.

Свако је дужан да чува природне реткости и научно, културно и историјско наслеђе, као добра од општег интереса, у складу са законом.

Посебна одговорност за то је на Републици Србији и аутономним покрајинама.

Заштита потрошача

Члан 87.

Република Србија штити потрошаче.

Посебно су забрањене радње усмерене против здравља, безбедности и приватности потрошача, као и све нечасне радње на тржишту.

Повераване јавних овлашћења и јавне службе

Члан 88.

Поједина јавна овлашћења законом се могу поверити предузећима, установама, другим органима, организацијама и појединцима.

Делатности и послове због којих се оснивају јавне службе, њихово уређење и рад прописује закон.

Јавне службе могу основати Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе.

2. Јавне финансије

Приходи Републике Србије, порези и друге дажбине

Члан 89.

Република Србија има приходе из којих финансира своје надлежности.

Порези, дажбине и други приходи одређују се искључиво законом.

Обавеза плаћања пореза и других дажбина је општа и заснива се на економској моћи обвезника.

Буџет

Члан 90.

Сви приходи и расходи којима се финансирају надлежности Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе морају бити приказани у њиховим буџетима.

Буџет Републике Србије доноси се у облику закона, на предлог Владе, и њиме се не могу увести приходи и расходи који већ нису установљени законом.

Буџет Републике Србије усваја се до 31. децембра текуће године за наредну годину, иначе се уводи привремено финансирање, које уређује закон.

Извршавање свих буџета надзире Рачунски суд.

Јавни дуг

Члан 91.

Република Србија, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу да се задужују.

Услове и поступак за задуживање уређује закон.

Уједначавања развоја

Члан 92.

Република Србија стара се о уједначавању развоја свих својих крајева.

О томе се доноси закон.

Народна банка Србије

Члан 93.

Народна банка Србије је централна банка Републике Србије, самостална је и подлеже надзору Народне скупштине, којој и одговара.

Народном банком Србије руководи гувернер, кога бира Народна скупштина на шест година, на предлог председника Републике.

О Народној банци Србије доноси се закон.

Рачунски суд

Члан 94.

Рачунски суд је самосталан и независан орган судске власти који надзире извршење свих буџета у Републици Србији, управљање државном имовином, имовином аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, прегледа њихове рачуне и врши друге послове одређене Уставом и законом.

Народна скупштина не може разматрати предлог завршног рачуна буџета пре него што о њему прибави мишљење Рачунског суда.

Уређење и рад Рачунског суда прописује закон.

ЧЕТВРТИ ДЕО УРЕЂЕЊЕ ВЛАСТИ

1. Народна скупштина

Надлежност

Члан 95.

Народна скупштина је носилац уставотворне и законодавне власти у Републици Србији.

Народна скупштина доноси и мења Устав, одлучује о промени границе Републике Србије, расписује референдум, потврђује међународне уговоре кад је законом предвиђена обавеза њиховог потврђивања и проглашава и укида ванредно стање.

Народна скупштина одлучује о промени Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора, предлаже законе Скупштине Србије и Црне Горе, даје претходну сагласност на одлуке Скупштине Србије и Црне Горе кад је она предвиђена Уставном повељом и предлаже висину годишњих прихода и расхода за функционисање државне заједнице Србија и Црна Гора.

Народна скупштина доноси законе и друге опште акте из надлежности Републике Србије, план развоја, просторни план, буџет и завршни рачун Републике Србије, даје амнестију за кривична дела, бира Владу, надзире њен рад и одлучује о престанку мандата Владе и министара, бира и разрешава гувернера Народне банке Србије, Омбудсмана и надзире њихов рад, бира судије и јавне тужиоце и одлучује о престанку њихове дужности, бира пет судија Уставног суда, надзире рад служби државне безбедности, оснива стручне службе за послове из своје надлежности и врши друге послове одређене Уставом и законом.

Састав Народне скупштине

Члан 96.

Народну скупштину чини 250 народних посланика, који се бирају на непосредним изборима, тајним гласањем, према пропорционалном систему.

Народни посланици бирају се у Републици Србији као једној изборној јединици.

Избор народних посланика и конституисање Народне скупштине

Члан 97.

Изборе за народне посланике расписује председник Републике 90 дана пре истека мандата Народне скупштине, тако да се окончају у наредних 60 дана. Прву седницу Народне скупштине заказује председник Републике тако да се одржи најкасније 20 дана од избора народних посланика.

Народна скупштина на првој седници потврђује посланичке мандате. На одлуку донету у вези с потврђивањем мандата допуштена је жалба Уставном суду.

Народна скупштина конституисана је потврђивањем мандата две трећине народних посланика. Конституисањем Народне скупштине престаје мандат претходног сазива Народне скупштине.

Положај народних посланика

Члан 98.

Мандат народног посланика траје четири године и тече од конституисања Народне скупштине. Ако истекне за време ратног или ванредног стања, продужава се за три месеца по престанку разлога за продужење мандата.

Народни посланик не може бити посланик у скупштини аутономне покрајине, ни функционер у органима извршне власти и правосуђа.

Народни посланик располаже слободним мандатом. Народни посланик коме мандат престане пре времена на које је изабран има право жалбе Уставном суду.

Избор, престанак мандата и положај народних посланика уређује органски закон.

Имунитет народног посланика

Члан 99.

Народни посланик не може никад бити позван на кривичну или другу одговорност за изражено мишљење или гласање у Народној скупштини, њеним одборима и другим радним телима.

Народни посланик који се позвао на имунитет не може бити притворен, нити се против њега може водити кривични или други поступак у коме се може изрећи казна затвора, без одобрења Народне скупштине. Ипак, народни посланик који је затечен у извршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора тежа од пет година може бити притворен без одобрења Народне скупштине.

Непозивање народног посланика на имунитет не искључује право Народне скупштине да успостави имунитет.

Председници и потпредседници Народне скупштине. Пословник

Члан 100.

Народна скупштина, већином гласова свих народних посланика, бира председника и једног или више потпредседника Народне скупштине, на четири године.

Председник Народне скупштине представља Народну скупштину, сазива њене седнице, председава њима и врши друге послове одређене пословником.

Пословником Народне скупштине прописује се њено унутрашње уређење и рад. Пословник се доноси већином гласова свих народних посланика.

Одбори Народне скупштине

Члан 101.

Народна скупштина има одборе, као своја радна тела.

Народна скупштина може да оснује истражни одбор за разматрање питања од јавног интереса. Закључци истражног одбора не обавезују судове, нити могу да утичу на судске одлуке.

Кандидати за председника Владе и министре представљају се пред посебним одбором Народне скупштине и одговарају на питања чланова одбора.

Начин одлучивања у Народној скупштини

Члан 102.

Народна скупштина доноси одлуке већином гласова народних посланика на седници на којој је присутна већина народних посланика.

Већином гласова свих народних посланика Народна скупштина одлучује у питањима везаним за остваривање надлежности државне заједнице Србија и Црна Гора, даје амнестију за кривична дела, проглашава и укида ванредно стање, прописује мере одступања од људских и мањинских права у ратном и ванредном стању, потврђује међународне уговоре кад је законом предвиђена обавеза њиховог потврђивања, укида имунитет народним посланицима, председнику Републике, члановима Владе и Омбудсману, усваја буџет и завршни рачун, бира чланове Владе и одлучује о престанку мандата Владе и министара, бира и разрешава гувернера Народне банке Србије и Омбудсмана, бира судије и јавне тужиоце и одлучује о престанку њихове дужности, бира пет судија Уставног суда, врши друге изборне надлежности Народне скупштине и доноси органске законе.

Органским законима уређују се грб, застава и химна Републике Србије, референдум и народна иницијатива, уживање индивидуалних и колективних права припадника националних мањина, план развоја и просторни план, јавно задуживање, локална самоуправа, територија аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, избори за Скупштину Србије и Црне Горе, избор, престанак мандата и положај државних функционера, закључивање и потврђивање међународних уговора, ванредно стање, рад државних органа, поступци пред судовима и другим државним органима и друга питања одређена Уставом.

Заседања

Члан 103.

Народна скупштина заседа два пута годишње. Прво заседање траје од 1. марта до 1. јула, а друго од 1. септембра до 31. децембра.

Ванредно заседање одржава се на захтев најмање једне четвртине народних посланика или на захтев Владе, са унапред одређеним дневним редом.

Народна скупштина састаје се без позива после проглашења ратног или ванредног стања.

Право предлагања закона и хитан поступак

Члан 104.

Предлог закона може да поднесе сваки народни посланик, Влада, скупштина аутономне покрајине и најмање 30.000 бирача.

Омбудсман и Народна банка Србије имају право предлагања закона из своје надлежности.

Већином гласова свих народних посланика може бити одлучено да се закон донесе по хитном поступку.

Референдум

Члан 105.

На захтев већине свих народних посланика или најмање 100.000 бирача Народна скупштина расписује референдум у питању из своје надлежности.

Одлука на референдуму обавезује, а донета је већином гласова бирача који су гласали, ако је референдуму приступила већина бирача у Републици Србији.

Предмет референдума не могу бити обавезе које произлазе из међународних уговора, закони који се односе на права и слободе, порески и други финансијски закони, увођење ванредног стања, амнестија и престанак мандата Владе.

Референдум се расписује кад Уставни суд утврди да је његов предмет сагласан Уставу.

Распуштање Народне скупштине

Члан 106.

Председник Републике може, на образложени предлог Владе, распустити Народну скупштину. Влада не може предложити распуштање Народне скупштине ако је поднет предлог да јој се изгласа неповерење или ако је поставила питање свога поверења.

Председник Републике дужан је да распусти Народну скупштину у случајевима одређеним Уставом.

Истовремено са распуштањем Народне скупштине председник Републике расписује изборе за народне посланике, тако да се окончају најкасније за 60 дана од расписивања.

После распуштања, Народна скупштина врши текуће или неодложне послове, одређене органским законом. Проглашење ратног или ванредног стања обнавља њену пуну надлежност.

Народна скупштина не може бити распуштена за време ратног или ванредног стања.

2. Председник Републике

Надлежност

Члан 107.

Председник Републике изражава државно јединство Републике Србије.

Председник Републике представља Републику Србију у земљи и иностранству, именује државне функционере одређене Уставом, предлаже Народној скупштини кандидата за председника Владе и друге државне функционере одређене Уставом, даје помиловања и одликовања и врши друге послове одређене Уставом.

Председник Републике оснива стручне службе за послове из своје надлежности.

Проглашење закона

Члан 108.

Председник Републике је дужан да у року од 15 дана од изгласавања закона, односно у року од седам дана ако је закон донесен по хитном поступку, донесе указ о проглашењу закона или да закон, уз писмено образложење, врати Народној скупштини на поновно гласање.

Председник Републике је дужан да прогласи поновно изгласани закон.

Ако председник Републике не донесе указ о проглашењу закона, доноси га председник Народне скупштине.

Избор

Члан 109.

Председник Републике бира се на непосредним изборима, тајним гласањем.

Изборе за председника Републике расписује председник Народне скупштине 90 дана пре истека мандата председника Републике, тако да се окончају у наредних 60 дана.

За председника Републике изабран је кандидат који добије већину гласова бирача који су гласали. Ако ниједан кандидат не буде изабран, у наредних 14 дана одржава се други круг гласања у коме се бира између два кандидата који су добили највише гласова у првом кругу.

У другом кругу гласања изабран је кандидат који добије највише гласова.

Мандат

Члан 110.

Мандат председника Републике траје пет година и тече од полагања заклетве пред Народном скупштином. Ако истекне за време ратног или ванредног стања, продужава се за три месеца по престанку разлога за продужење мандата.

Нико не може више од два пута бити биран за председника Републике. Председник Републике не може вршити другу јавну или професионалну функцију, нити посао.

Мандат председника Републике престаје истеком времена на које је изабран, оставком, разрешењем и доношењем пресуде Уставног суда којом се оглашава кривим за кривично дело учињено у својству председника Републике.

Председник Републике подноси оставку председнику Народне скупштине.

Разрешење

Члан 111.

Председник Републике разрешава се због повреде Устава, одлуком Уставног суда. Поступак за разрешење покреће Народна скупштина гласовима најмање 150 народних посланика, на предлог најмање 63 народна посланика.

Председнику Републике мандат престаје по сили устава доношењем одлуке Уставног суда којом је утврђено постојање разлога за његово разрешење.

Кривична одговорност

Члан 112.

Председник Републике одговара за кривично дело учињено у својству председника Републике пред Уставним судом.

Оптужбу пред Уставним судом подиже Народна скупштина, гласовима најмање 150 народних посланика. Председнику Републике мандат престаје по сили устава доношењем пресуде Уставног суда којом је оглашен кривим.

За остала кривична дела председник Републике одговара пред судом. Он ужива имунитет као народни посланик. О имунитету одлучује Народна скупштина.

Преузимање дужности председника Републике

Члан 113.

Ако је председник Републике привремено спречен да врши дужност, њу преузима председник Народне скупштине.

Председник Народне скупштине преузима дужност председника Републике чији мандат престане пре времена на које је изабран, док не почне мандат новом председнику Републике.

Председник Народне скупштине врши само она овлашћења председника Републике одређена органским законом. Он је дужан да распусти Народну скуп-

штину ако не изабере нову Владу пошто претходној Влади није изгласано повећење и да истовремено распише изборе за народне посланике, тако да се окончају најкасније за 60 дана од расписивања.

3. Влада

Надлежност

Члан 114.

Влада је носилац извршне власти у Републици Србији.

Влада утврђује и води политику, извршава законе и друге опште акте Народне скупштине, доноси уредбе и друге опште акте ради извршавања закона, предлаже Народној скупштини законе и друге опште акте и даје о њима мишљење кад их поднесе други предлагач, оснива стручне службе за послове из своје надлежности и врши друге послове одређене Уставом и законом.

Влада је одговорна Народној скупштини за политику Републике Србије, за стање у свим областима из надлежности Републике Србије сходно начелу поделе власти, за извршавање закона, прописа и других општих аката Народне скупштине и за рад органа државне управе.

Ако Народна скупштина није у могућности да се састане, Влада проглашава и укида ванредно стање и доноси уредбе којима прописује мере одступања од људских и мањинских права у ратном и ванредном стању.

О Влади се доноси органски закон. Влада доноси пословник о свом раду.

Председник Владе и министри

Члан 115.

Владу чине председник Владе и министри.

Председник Владе води и усмерава рад Владе, стара се о уједначеном политичком деловању Владе, усклађује рад чланова Владе и представља Владу.

Министри су за свој рад и за стање у области из делокруга министарства одговорни председнику Владе, Влади и Народној скупштини.

Забрана сукоба интереса

Члан 116.

Члан Владе не може бити посланик у Скупштини Србије и Црне Горе, Народној скупштини, скупштини аутономне покрајине и скупштини јединице локалне самоуправе, нити министар у Савету министара Србије и Црне Горе или члан извршног већа аутономне покрајине.

Које су друге функције, послови или приватни интереси у сукобу са положајем члана Владе одређује органски закон.

Избор председника Владе и министара

Члан 117.

Кандидата за председника Владе одређује председник Републике из политичке странке или коалиције која после избора има већину народних посланика, у року од 20 дана од конституисања Народне скупштине.

Кандидат за председника Владе у наредних 15 дана излаже програм Владе пред Народном скупштином и предлаже кандидате за министре.

Ако Влада не буде изабрана за 45 дана од конституисања Народне скупштине, поступак избора Владе понавља се у наредних 30 дана. Ако Влада не буде изабрана ни у поновљеном поступку, председник Републике распушта Народну скупштину.

Почетак и престанак мандата Владе и министара

Члан 118.

Мандат Владе тече од полагања заклетве пред Народном скупштином.

Влади престаје мандат почетком мандата нове Владе ако јој је изгласано неповерење или јој није изгласано поверење, изгласавањем неповерења после интерпелације, престанком мандата председника Владе и истеком мандата или распуштањем Народне скупштине.

Влада којој је престао мандат врши послове одређене органским законом док не почне мандат новој Влади.

Министру мандат престаје оставком, разрешењем, подизањем оптужбе пред Уставним судом и престанком мандата Владе. Председник Владе одређује који министар, док новом не почне мандат, преузима дужност министра коме је престао мандат.

Интерпелација

Члан 119.

Најмање 42 народна посланика могу поднети интерпелацију у вези с радом Владе или министра. Влада је дужна да одговори на интерпелацију у року од 20 дана.

Следи расправа у Народној скупштини, која може да прихвати или не прихвати одговор Владе. У првом случају гласа се о простом прелазу на дневни ред, а у другом случају, ако Влада или министар не поднесу оставку, гласа се о неповерењу Влади или разрешењу министра. Ако Влади буде изгласано неповерење, даље се примењују одредбе Устава о избору Владе после конституисања Народне скупштине.

Ако се расправа оконча прелазом на дневни ред, потписници интерпелације не могу поднети нову пре истека три месеца.

Гласање о неповерењу Влади

Члан 120.

Најмање 50 народних посланика може предложити да се Влади изгласа неповерење. Пре гласања мора протећи најмање три, а највише пет дана.

Влади је неповерење изгласано већином гласова свих народних посланика. Народна скупштина дужна је потом да у наредних 25 дана изабере нову Владу или да постојећој Влади изгласа поверење. Ако Народна скупштина не учини ни прво ни друго, председник Републике је распушта.

Ако Влади не буде изгласано неповерење, потписници предлога за изгласавање неповерења не могу поднети нов предлог пре истека шест месеци.

Гласање о поверењу Влади

Члан 121.

Влада може пред Народном скупштином поставити питање свога поверења. Пре гласања мора протећи најмање три, а највише пет дана.

Влади је поверење изгласано већином гласова свих народних посланика.

Ако Народна скупштина не изгласа поверење Влади, дужна је да у наредних 30 дана изабере нову Владу или да постојећој Влади изгласа поверење, иначе председник Републике распушта Народну скупштину.

Разрешење министра

Члан 122.

Разрешење министра може да предложи најмање 36 народних посланика.

Председник Владе може предложити разрешење министра само ако истовремено предложи кандидата за новог министра.

Министар је разрешен већином гласова свих народних посланика.

Влада може гласање о разрешењу министра везати за гласање о своме поверењу.

Кривична одговорност члана Владе

Члан 123.

Члан Владе одговара за кривично дело учињено у својству члана Владе пред Уставним судом. Оптужбу пред Уставним судом подиже Народна скупштина, већином гласова свих народних посланика. Подизањем оптужбе члану Владе престаје мандат.

Бивши члан Владе одговара пред Уставним судом и ако за кривично дело учињено у својству члана Владе није био оптужен за време свог мандата, у складу са органским законом.

За остала кривична дела члан Владе одговара пред судом и ужива имунитет као народни посланик. О имунитету одлучује Народна скупштина.

Државна управа

Члан 124.

Државна управа је самостална, везана Уставом и законом, а за свој рад одговорна је Влади.

Послови државне управе и број министарстава одређују се органским законом. Остале органе и организације државне управе и њихове послове уређује Влада.

Унутрашње уређење министарства и других органа и организација државне управе прописује Влада.

Влада поништава опште акте органа државне управе који су супротни закону или општем акту који је донела.

4. Судство

Основне одредбе

Члан 125.

Судија је независан и потчињен само Уставу и закону. Пресуде изриче у име народа.

Судови се оснивају и укидају органским законом. Органским законом се уређују и подручја, врсте, надлежност и поступак пред судовима.

Забрањено је оснивање преких, привремених или ванредних судова.

Сталност и непреместивост судија

Члан 126.

Судија се бира први пут на пет година, а после тога на неодређено време.

Судија не може против своје воље бити премештен у други суд.

Ипак, после укидања суда у који је биран, судија може против своје воље бити премештен у други суд исте врсте и степена или приближно истог ранга, одлуком Високог савета правосуђа.

Избор. Имунитет. Сукоб интереса

Члан 127.

Судије и председнике судова бира Народна скупштина, на предлог Високог савета правосуђа. Избор председника Врховног суда Србије предлаже председник Републике, по прибављеном мишљењу опште седнице Врховног суда Србије.

Судија ужива имунитет као народни посланик. О имунитету одлучује Високи савет правосуђа.

Које су функције, послови или приватни интереси у сукобу са положајем судије одређује органски закон.

Престанак дужности и дисциплинска одговорност судије

Члан 128.

Судији престаје дужност на његов захтев, навршењем радног века и разрешењем. Разлоге за разрешење уређује органски закон.

Судија навршава радни век кад напуни 67 година живота или 40 година стажа осигурања. Не подлеже промени закона којим се радни век скраћује, нити му радни век може бити продужен.

Судија дисциплински одговара за повреду судијске дужности и угледа судске власти.

О дисциплинској одговорности судија одлучује у првом степену Високи савет правосуђа, а по жалби посебан судски орган.

О престанку дужности судија и председника судова одлучује Народна скупштина.

Врховни суд Србије

Члан 129.

Највиши суд у Републици Србији је Врховни суд Србије.

Врховни суд Србије обезбеђује јединствену примену закона од стране судова.

Седиште Врховног суда Србије је у Београду.

5. Јавно тужилаштво

Надлежност и хијерархија

Члан 130.

Јавно тужилаштво је самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и улаже правна средства ради заштите уставности и законитости.

Виша јавна тужилаштва надређена су нижим. Врховно јавно тужилаштво Србије је највише јавно тужилаштво и надређено је свим осталим јавним тужилаштвима.

Јавна тужилаштва се оснивају и укидају органским законом.

Јавни тужиоци

Члан 131.

Дужност јавног тужиоца у истом јавном тужилаштву врши један или више јавних тужилаца. Радом јавног тужилаштва руководи старешина, који се бира на шест година.

Јавни тужилац бира се први пут на пет година, а после тога на неодређено време. Против своје воље може бити премештен у друго јавно тужилаштво, истог или приближно истог ранга, само после укидања јавног тужилаштва у које је бирао, одлуком Високог савета правосуђа.

Јавни тужилац може против своје воље привремено бити упућен у друго јавно тужилаштво одлуком Врховног јавног тужиоца Србије, у складу са законом.

У погледу имунитета и сукоба интереса важи исто као за судије.

Избор и престанак дужности јавног тужиоца

Члан 132.

Јавне тужиоце и старешине јавних тужилаштава бира Народна скупштина, на предлог Високог савета правосуђа. Избор Врховног јавног тужиоца Србије предлаже председник Републике, по прибављеном мишљењу Високог савета правосуђа.

У погледу разлога за престанак дужности јавног тужиоца и на поступак у коме се утврђује њихово постојање, примењују се правила о судијама.

6. Високи савет правосуђа

Надлежност и састав

Члан 133.

Високи савет правосуђа је самосталан и независан правосудни орган који одлучује о питањима положаја судија и јавних тужилаца одређеним Уставом и законом.

Високи савет правосуђа чини 11 чланова, од којих су четири судије, четири јавни тужиоци, један је адвокат, а два су професори позитивног права на правном факултету у Републици Србији.

Судије самостално именују судије у Високи савет правосуђа међу сталним судијама, а јавни тужиоци самостално именују јавне тужиоце међу сталним јавним тужиоцима. Председници судова и старешине јавних тужилаштава не могу бити именовани у Високи савет правосуђа.

Професоре правног факултета именује у Високи савет правосуђа председник Републике, између четири кандидата које заједнички предложи декани правних факултета у Републици Србији. Адвоката именује у Високи савет правосуђа Адвокатска комора Србије.

Положај члана Високог савета правосуђа

Члан 134.

Мандат члана Високог савета правосуђа траје пет година. Нико не може два пута бити именован у Високи савет правосуђа.

У погледу сукоба интереса чланови Високог савета правосуђа имају положај као судије. Судије и јавни тужиоци не могу бити унапређени док су у Високом савету правосуђа.

Разлоге за престанак мандата у Високом савету правосуђа уређује органски закон. О постојању разлога за престанак мандата у Високом савету правосуђа одлучује Уставни суд.

Члан Високог савета правосуђа ужива имунитет као судија. О имунитету одлучује Уставни суд.

Одлучивање

Члан 135.

Кад се одлука Високог савета правосуђа односи искључиво на судије из његовог састава изостају јавни тужиоци, односно судије кад се одлука Високог савета правосуђа искључиво односи на јавне тужиоце.

Ако се одлуком Високог савета правосуђа уређују питања заједничка за судије и јавне тужиоце, из његовог састава искључују се жребом по један судија и јавни тужилац, а додају министар надлежан за правосуђе и један истакнути правник кога је већ изабрала Народна скупштина.

О Високом савету правосуђа доноси се органски закон.

7. Омбудсман

Надлежност

Члан 136.

Омбудсман је државни орган који прати рад државне управе, вршење јавних овлашћења поверених од Републике Србије и поштовање људских и мањинских права зајемчених Уставом.

Омбудсман подноси Народној скупштини годишњи и јавни извештај о раду државне управе, стању људских и мањинских права и правној сигурности у Републици Србији.

Овлашћен је да покрене поступак за оцењивање уставности или законитости закона или другог општег акта донетог у питању из његове надлежности, да изјављује уставну жалбу и врши друге послове одређене Уставом и органским законом.

Положај

Члан 137.

Омбудсмана бира Народна скупштина, на предлог председника Републике, на шест година. Бира се међу правницима који посебно познају рад државне управе и заштиту људских и мањинских права.

Омбудсман ужива имунитет као народни посланик. О имунитету одлучује Народна скупштина. У погледу сукоба интереса изједначен је са судијом Уставног суда.

Уређење, избор, престанак мандата и положај Омбудсмана прописује органски закон.

8. Ванредно и ратно стање

Проглашавање и укидање ванредног стања

Члан 138.

Ванредно стање проглашава се у случају оружане побуне усмерене на свргавање органа власти у Републици Србији, радњи оружаног насиља које угрожавају безбедност и имовину грађана или природне, привредне или техничке катастрофе.

Ванредно стање може бити проглашено на делу територије или на целој територији Републике Србије.

Ванредно стање проглашава и укида Народна скупштина, на предлог Владе, односно Влада ако Народна скупштина није у могућности да се састане.

Одступање од људских и мањинских права у ванредном стању

Члан 139.

После проглашења ванредног стања и ако је угрожен опстанак Републике Србије, Народна скупштина може прописати мере одступања од Уставом зајемчених људских и мањинских права, у границама нужним у датим приликама, и тако да се не створи разликовање због расе, боје, пола, националне припадности, језика, вероисповести, или друштвеног порекла. Мере одступања од људских и мањинских права трају 30 дана и могу се обнављати на по додатних 15 дана.

Ако Народна скупштина није у могућности да се састане, мере одступања уредбама прописује Влада. Влада је дужна да уредбе поднесе на потврду Народној скупштини чим она буде у могућности да се састане, иначе престају да важе завршетком прве седнице Народне скупштине одржане после проглашења ванредног стања.

У сваком случају, мере одступања од људских и мањинских права престају да важе престанком ванредног стања.

Ратно стање

Члан 140.

Ратно стање наступа кад га прогласи Скупштина Србије и Црне Горе.

Народна скупштина или Влада ако Народна скупштина није у могућности да се састане, може прописати мере којима се, у областима из надлежности Републике Србије, одступа од Уставом зајемчених људских и мањинских права, под условима под којима се те мере могу прописати у ванредном стању. Њихово трајање саображава се трајању мера које пропише државна заједница Србија и Црна Гора.

Сагласност на мере којима се, у областима из надлежности државне заједнице Србија и Црна Гора, одступа од људских и мањинских права даје Народна скупштина, односно Влада ако Народна скупштина није у могућности да се састане.

Права од којих се може одступити у ванредном и ратном стању

Члан 141.

У ванредном стању може се одступити од слободе кретања, неповредивости стана, тајности писама и других средстава општења, слободе окупљања, права на штрајк и права на уточиште у Републици Србији.

У ратном стању не може се одступити од забране дискриминације, права на достојанство и слободан развој личности, права на живот, неповредивости физичког и психичког интегритета, забране ропства, положаја сличног ропству и принудног рада, права на слободу и безбедност, права на правично суђење, правне сигурности у казненом праву, права на једнаку заштиту права и на правно средство, права на правну личност, права на држављанство, слободе мисли, савести и вероисповести, слободе изражавања националне припадности, права на закључење брака и равноправности мужа и жене, права детета, слободе одлучивања о рађању, права родитеља и од забране дискриминације и насилне асимилације припадника националних мањина.

ПЕТИ ДЕО ТЕРИТОРИЈАЛНО УРЕЂЕЊЕ

1. Покрајинска аутономија и локална самоуправа

Појам

Члан 142.

Грађани имају право на покрајинску аутономију и локалну самоуправу, које остварују непосредно или преко својих слободно изабраних представника.

Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе имају статус правних лица.

Разграничење надлежности

Члан 143.

Јединице локалне самоуправе надлежне су у питањима којима се остварују потребе грађана локалног значаја, а аутономне покрајине у питањима ширег значаја од локалног, у којима није надлежна Република Србија.

Која су питања од покрајинског, републичког и локалног значаја одређује органски закон.

Поверавање надлежности

Члан 144.

Република Србија може органским законом поверити аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе извршавање закона и других општих аката из своје надлежности. Аутономна покрајина може покрајинским законом поверити јединици локалне самоуправе извршавање покрајинских закона и других општих аката.

Средства за вршење поверених надлежности обезбеђују Република Србија или аутономна покрајина, зависно од тога ко је поверио надлежности.

Права и обавезе аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе и овлашћења Републике Србије и аутономних покрајина у надзору над вршењем поверених надлежности уређује органски закон.

Право на самостално уређивање органа

Члан 145.

Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе самостално, статутима, прописују уређење и надлежност својих органа и јавних служби, према сопственим приликама и потребама.

При томе су везани Уставом и органским законом.

Скупштина аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе

Члан 146.

Скупштина је највиши орган аутономне покрајине и сваке јединице локалне самоуправе.

Скупштине аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе су једнодомне.

Скупштину аутономне покрајине чине посланици, а скупштину јединице локалне самоуправе одборници. Њихов мандат је четири године, бирају се на непосредним изборима, тајним гласањем, у броју који одређује статут аутономне покрајине односно јединице локалне самоуправе.

Посланик и одборник уживају судску заштиту мандата.

У аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе са мешовитим националним саставом омогућује се сразмерна заступљеност националних мањина у скупштинама, у складу са органским законом.

Сарадња аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе

Члан 147.

Аутономне покрајине остварују сарадњу са одговарајућим територијалним јединицама страних држава уз поштовање територијалног јединства и правног поретка Републике Србије.

Под истим условима и јединице локалне самоуправе сарађују са територијалним заједницама страних држава.

2. Аутономне покрајине

Појам, оснивање и територија аутономне покрајине

Члан 148.

Аутономне покрајине су аутономне територијалне заједнице основане Уставом, у којима грађани остварују право на покрајинску аутономију.

Република Србија има Аутономну покрајину Војводину и Аутономну покрајину Косово и Метохија. Положај Аутономне покрајине Косово и Метохија уређује се посебним законом који се доноси двотрећинском већином гласова народних посланика.

Нове аутономне покрајине могу се оснивати а већ основане укидати или спјати у поступку предвиђеном за промену Устава.

Територију аутономних покрајина и услове под којима се може променити граница између аутономних покрајина одређује органски закон.

Самостална надлежност аутономних покрајина

Члан 149.

Аутономне покрајине самостално уређују питања покрајинског значаја у просторном планирању, плану развоја, пољопривреди, сточарству, шумарству, лову, риболову, туризму, угоститељству, бањама и лечилиштима, индустрији и занатству, школству и култури, здравственој и социјалној заштити, заштити животне средине, друмском, речном и железничком саобраћају и уређивању путева, мостова, водовода, музеја и библиотека.

Аутономне покрајине управљају покрајинском имовином, утврђују изворе прихода и доносе свој буџет и завршни рачун, у складу са органским законом.

Своје самосталне надлежности аутономне покрајине остварују доношењем покрајинских закона и доношењем општих и појединачних аката којима извршавају покрајинске законе.

Проширивање надлежности аутономне покрајине

Члан 150.

Народна скупштина може, двотрећинском већином гласова народних посланика, одлучити да законско уређивање питања из надлежности Републике Србије пренесе свим аутономним покрајинама или некима од њих или да у тим питањима донесе основни закон а аутономним покрајинама препусти његову допуну.

Акт о проширивању надлежности аутономне покрајине не може бити донесен по хитном поступку, нити га председник Републике може вратити Народној скупштини на поновно гласање.

Финансијска аутономија аутономних покрајина

Члан 151.

Аутономна покрајина има изворне приходе којима финансира своје самосталне надлежности.

Врсту и висину изворних прихода аутономне покрајине одређује органски закон.

Органски закон одређује учешће аутономних покрајина у делу прихода Републике Србије.

Статут и органи аутономне покрајине

Члан 152.

Највиши правни акт аутономне покрајине је статут. Статут аутономне покрајине ступа на снагу кад га Народна скупштина потврди органским законом.

Аутономне покрајине имају скупштину, извршно веће, органе управе, јавне службе и омбудсмана, а могу да оснују и друге органе и службе.

Скупштина и извршно веће аутономне покрајине

Члан 153.

Скупштина аутономне покрајине доноси статут и покрајинске законе и врши друге послове одређене законом и статутом.

Извршно веће је извршни орган скупштине аутономне покрајине, која га и бира, на четири године. Број чланова извршног већа одређује статут аутономне покрајине.

Извршним већем аутономне покрајине руководи председник Извршног већа, кога бира скупштина аутономне покрајине и који представља аутономну покрајину.

Надзор над радом органа аутономне покрајине

Члан 154.

Влада може пред Уставним судом покренути поступак за оцењивање уставности или законитости покрајинског закона, пре његовог ступања на снагу. Покретање поступка пред Уставним судом одлаже ступање покрајинског закона на снагу.

Влада је дужна да обустави од извршења општи акт извршног већа или органа управе аутономне покрајине који није сагласан Уставу или закону и да у року од пет дана покрене поступак за оцењивање његове уставности или законитости.

Распуштање скупштине аутономне покрајине

Члан 155.

Влада може предложити Уставном суду распуштање скупштине аутономне покрајине ако скупштина или извршно веће аутономне покрајине грубо крше Устав или закон или угрожавају јединство правног поретка Републике Србије.

Одлуком Уставног суда о распуштању скупштине аутономне покрајине престаје мандат и извршном већу.

Изборе за нову скупштину аутономне покрајине расписује председник Републике, тако да се окончају најкасније за 60 дана од ступања на снагу одлуке Уставног суда.

До конституисања нове скупштине аутономне покрајине, надлежности скупштине и извршног већа аутономне покрајине врши седмочлани савет. Савет именује председник Републике, тако да одрази политички и национални састав распуштене скупштине аутономне покрајине и он може да предузима само текуће или неодложне послове одређене органским законом.

Заштита покрајинске аутономије

Члан 156.

Орган одређен статутом аутономне покрајине има право жалбе Уставном суду ако се појединачним актом или радњом, без обзира од кога долазе, омета надлежност аутономне покрајине.

Орган одређен статутом аутономне покрајине може покренути поступак за оцењивање уставности или законитости закона и другог општег акта Републике Србије или општег акта јединице локалне самоуправе којим се повређује право на покрајинску аутономију.

3. Локална самоуправа

Основне одредбе

Члан 157.

Јединице локалне самоуправе јесу општине, градови и град Београд.

У њима грађани остварују право на локалну самоуправу, непосредним учешћем у локалним пословима преко зборовна грађана, референдума, народне иницијативе и других облика непосредног одлучивања, или преко слободно изабраних представника.

Јединице локалне самоуправе финансирају се из изворних прихода и буџета Републике Србије, у складу са органским законом.

Положај јединица локалне самоуправе

Члан 158.

Општине се оснивају и укидају органским законом. Органским законом одређује се и територија општине. Промени територије општине и њеном укидању претходи локални референдум.

Град се оснива органским законом, после референдума. Самосталне надлежности града исте су као надлежности општине, а могу му се поверити шире надлежности од оних које се поверавају општини.

Статутом града одређују се градске општине и послови из самосталне надлежности града које оне врше. Република Србија и аутономна покрајина не могу градској општини поверити послове из своје надлежности.

Као главни град Републике Србије, град Београд има посебан положај и ширу самосталну и поверену надлежност него остали градови и општине.

У свему осталом, одредбе Устава о општинама важе и за градове и град Београд.

Самостална надлежност општине

Члан 159.

Општина самостално уређује урбанизам и стамбену изградњу, локални водовод и канализацију, депоније, грејање, путеве, улице и јавни превоз, грађевинско земљиште, одржавање чистоће, гробља и пијаце, изградњу и опремање школских зграда, изградњу и одржавање спортских објеката, локалне здравствене и социјалне установе, план развоја, просторни план, туризам, угоститељство, трговину, занатство и заштиту животне средине од локалног значаја и врши друге послове одређене органским законом. Општина самостално управља општинском имовином.

Самосталне надлежности општина остварује доношењем општих аката и доношењем других општих и појединачних аката којима извршава своје опште акте.

Вршење самосталних надлежности општине ближе уређује органски закон.

Статут и органи општине

Члан 160.

Највиши правни акт општине је статут. Статут доноси скупштина општине.

Поред скупштине општине, општина има извршни одбор, председника општине, органе управе и јавне службе.

Скупштина општине доноси опште акте из своје надлежности, усваја буџет и завршни рачун општине, доноси план развоја и просторни план општине, расписује општински референдум и врши друге послове одређене органским законом и статутом општине.

Извршни одбор је извршни орган скупштине општине, која га и бира, на четири године. Скупштина општине бира и председника општине, на четири године. Председник општине представља општину и председава седницама скупштине општине и извршног одбора.

Општина може основати и друге органе и службе општинског значаја.

Надзор над радом општине

Члан 161.

Влада је дужна да обустави од извршења општи акт општине који није сагласан Уставу или закону и да у року од пет дана покрене поступак за оцењивање његове уставности или законитости.

Влада може, под условима одређеним органским законом, распустити скупштину општине, чиме престаје мандат и извршном одбору и председнику општине. На одлуку о распуштању скупштине општине сваки одборник има право жалбе суду.

Истовремено са распуштањем скупштине општине, Влада именује савет који управља општином, чији састав одражава политички и национални састав распуштене скупштине општине. Савет може да предузима само текуће или неодложне послове одређене органским законом.

Изборе за нову скупштину општине расписује председник Владе, тако да се окончају најкасније за 90 дана од распуштања скупштине општине.

Заштита локалне самоуправе

Члан 162.

Орган одређен статутом општине може да покрене поступак за оцењивање уставности или законитости закона и другог општег акта Републике Србије или аутономне покрајине којим се повређује право на локалну самоуправу.

Орган одређен статутом општине има право жалбе Уставном суду ако се појединачним актом или радњом омета надлежност општине.

ШЕСТИ ДЕО УСТАВНОСТ И ЗАКОНИТОСТ

Хијерархија домаћих и међународних општих правних аката

Члан 163.

Правни поредак Републике Србије је јединствен.

Највиши правни акт Републике Србије јесте Устав. Са њиме морају бити сагласни сви закони и други општи акти донесени у Републици Србији.

Потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије, који по правној снази долазе одмах после Устава и имају првенство у односу на све законе и друге опште акте донесене у Републици Србији.

Хијерархија домаћих општих правних аката

Члан 164.

Сви закони морају бити сагласни органским законима. Закону морају бити сагласни сви подзаконски општи акти Републике Србије, општи акти ималаца јавних овлашћења, политичких странака, синдиката и удружења грађана и колективни уговори.

Сагласни закону морају бити и статут, покрајински закони и сви други општи акти аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе.

Сви општи акти аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе морају бити сагласни њиховим статутима.

Објављивање закона

Члан 165.

Закони, покрајински закони и сви други општи акти објављују се пре ступања на снагу.

Устав, закони и подзаконски општи акти Републике Србије и статuti аутономних покрајина објављују се у републичком службеном гласилу.

Закони, покрајински закони и други општи акти ступају на снагу најраније осмог дана од објављивања и могу на снагу ступити раније само ако постоје нарочито оправдани разлози.

Забрана повратног дејства закона

Члан 166.

Закони, покрајински закони и сви други општи акти не могу имати повратно дејство.

Изузетно, само поједине одредбе закона или покрајинског закона могу имати повратно дејство, ако то налаже општи интерес утврђен при доношењу закона.

Законитост управе

Члан 167.

Појединачни акти и радње државних органа, ималаца јавних овлашћења, органа аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе морају бити засновани на закону.

Законитост коначних појединачних аката којима се одлучује о праву, обавези или на закону заснованом интересу подлеже преиспитивању пред судом у управном спору, ако у одређеном случају законом није предвиђена друкчија судска заштита.

Право на накнаду штете

Члан 168.

Свако има право на накнаду материјалне или нематеријалне штете коју му незаконитим или неправилним радом проузрокује државни орган, ималац јавног овлашћења, орган аутономне покрајине или орган јединице локалне самоуправе.

Закон одређује услове под којима оштећени има право да захтева накнаду штете непосредно од лица које је штету проузроковало.

Језик поступка

Члан 169.

Незнање језика на коме се води поступак не сме бити препрека коришћењу ичијих права.

Свако има право да у поступку у коме се одлучује о његом праву, обавези или на закону заснованом интересу користи свој језик и да му ток поступка буде превођен на његов језик или језик који разуме.

СЕДМИ ДЕО УСТАВНИ СУД

Улога

Члан 170.

Уставни суд је самосталан и независан судски орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права. Његове одлуке не подлежу жалби, извршне су и општеобавезујуће.

Одлуке Уставног суда извршава Влада, на начин који одреди Уставни суд. Седиште Уставног суда је у Београду.

Надлежност

Члан 171.

Уставни суд одлучује о сагласности закона и других општих аката са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и органским законима, о сагласности других општих аката са законом, о сагласности покрајинских закона и општих аката аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе са њиховим статутима и сагласности општих аката ималаца јавних овлашћења, политичких странака, синдиката, удружења грађана и колективних уговора са Уставом и законом.

Уставни суд решава сукоб надлежности између судова и других државних органа, између републичких органа и покрајинских органа или органа јединица локалне самоуправе, између покрајинских органа и органа јединица локалне самоуправе, између органа различитих аутономних покрајина или различитих јединица локалне самоуправе, одлучује о изборним споровима за које законом није одређена надлежност судова и врши друге послове одређене Уставом и законом.

Оцењивање уставности и законитости

Члан 172.

Поступак за оцењивање уставности и законитости покрећу државни органи или најмање 36 народних посланика. Правна и физичка лица могу покренути поступак ако сматрају да им је законом или другим општим актом повређено право или интерес.

Свако има право на иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности и законитости.

Закон или други општи акт који није сагласан Уставу или закону престаје да важи даном објављивања одлуке Уставног суда у службеном гласилу.

Уставни суд може, до доношења коначне одлуке и под условима одређеним законом, обуставити извршење појединачног акта или радње предузете на основу закона или другог општег акта чију уставност или законитост оцењује.

Претходно оцењивање уставности

Члан 173.

На захтев најмање једне трећине народних посланика, Уставни суд је дужан да у року од седам дана оцени уставност предлога закона или пословника.

Ако Уставни суд утврди неуставност предлога закона почиње, одмах по усвајању закона, оцењивање његове уставности, осим ако је предлог закона повучен или усаглашен са одлуком Уставног суда. Ако закон буде усвојен пре доношења одлуке о уставности предлога закона, поступак пред Уставним судом претвара се у оцењивање уставности закона. Исто важи и кад се оцењује уставност словника.

Док траје оцењивање уставности закона не тече рок у коме је председник Републике дужан да донесе указ о проглашењу закона. Не може бити проглашен закон чију је неуставност Уставни суд утврдио.

Уставна жалба

Члан 174.

Ко је исцрпео све редовне правне лекове пред судом може изјавити уставну жалбу против појединачног акта или радње којом му је повређено или ускраћено неко Уставом зајемчено људско или мањинско право.

Ко може изјавити уставну жалбу због повреде или ускраћивања туђег права, одређују Устав и закон.

Састав Уставног суда. Избор и именовање судија Уставног суда

Члан 175.

Уставни суд чини 15 судија који се бирају и именују на девет година.

Пет судија Уставног суда бира Народна скупштина, пет именује председник Републике, а пет општа седница Врховног суда Србије. Народна скупштина бира пет судија Уставног суда између 10 кандидата које предложи председник Републике, а председник Републике именује пет судија Уставног суда између 10 кандидата које предложи Народна скупштина.

Судија Уставног суда се бира и именује међу истакнутим правницима са најмање 40 година живота и 20 година искуства у правној струци. Нико не може два пута бити биран или именован за судију Уставног суда.

Судије бирају председника Уставног суда на три године, тајним гласањем.

Сукоб интереса. Имунитет

Члан 176.

Судија Уставног суда не може вршити другу јавну или професионалну функцију нити посао, изузев професуре на правном факултету у Републици Србији. Друге јавне и приватне интересе који су у сукобу са положајем судије Уставног суда одређује закон.

Судија Уставног суда ужива имунитет као народни посланик. О имунитету одлучује Уставни суд.

Престанак дужности судије Уставног суда

Члан 177.

Судији Уставног суда дужност престаје истеком времена на које је изабран или именован, на његов захтев, кад напуни 67 година живота или 40 година стажа осигурања или разрешењем. Судија Уставног суда не подлеже промени закона којим се радни век скраћује, нити му радни век може бити продужен.

Судија Уставног суда разрешава се ако повреди забрану сукоба интереса, трајно изгуби радну способност за дужност судије Уставног суда, буде осуђен на казну затвора или за кажњиво дело које га чини недостојним дужности судије Уставног суда или ако почини озбиљне пропусте у служби.

О престанку дужности судије одлучује Уставни суд.

Начин одлучивања у Уставном суду. Закон о Уставном суду
Члан 178.

Уставни суд одлуке доноси већином гласова свих судија Уставног суда. Ипак, одлуку да самостално покрене поступак оцењивања уставности или законитости Уставни суд доноси гласовима свих судија.

Уређење Уставног суда, поступак пред Уставним судом и рокови у којима је Уставни суд дужан да доноси одлуке, правно дејство одлука Уставног суда, избор и именовање, престанак мандата и положај судија Уставног суда прописују се органским законом. Уставни суд доноси пословник о своме раду.

ОСМИ ДЕО ПРОМЕНА УСТАВА

Предлог за промену Устава

Члан 179.

Предлог за промену Устава може поднети најмање 50 народних посланика, председник Републике, Влада и најмање 150.000 бирача.

О промени Устава одлучује Народна скупштина.

Усвајање промене Устава

Члан 180.

Промена Устава усвојена је двотрећинском већином гласова народних посланика.

Ако не буде постигнута потребна већина, промени Устава не може се приступити у наредних годину дана.

Могућност референдума

Члан 181.

На захтев већине свих народних посланика или 150.000 бирача ако бирачи нису предложили промену Устава, усвојена промена Устава износи се на референдум.

У том случају промена Устава усвојена је гласовима већине бирача који су гласали, ако је референдуму приступила већина бирача у Републици Србији.

Забрана промене Устава

Члан 182.

Устав не може бити промењен за време ратног или ванредног стања.

Уставни закон

Члан 183.

За спровођење промене Устава доноси се уставни закон.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ НАЦРТА УСТАВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

I. УСТАВНИ ОСНОВ

Народна скупштина донела је 30. марта 2004. Одлуку о приступању доношења новог Устава Републике Србије ("Службени гласник РС", број 35/04). Према Одлуци, приступа се изради предлога новог Устава Републике Србије (тачка 1. Одлуке), а Одбор за уставна питања Народне скупштине одређује се да припреми предлог за доношење новог устава и предлог новог устава (тачка 2. Одлуке).

Влада Републике Србије овлашћена је да Народној скупштини поднесе предлог за промену Устава (члан 132. став 1. Устава Републике Србије), из чега произлази њено право и да Народној скупштини поднесе текст одредаба новог устава - Нацрт Устава Републике Србије. Овај Нацрт, сходно Одлуци о приступању доношењу новог Устава Републике Србије - представља једно могуће, равноправно виђење нових уставних решења у Србији које би могло да Одбору за уставна питања Народне скупштине послужи као основ за израду предлога новог Устава Републике Србије.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ НОВОГ УСТАВА

Важећи Устав Републике Србије донела је једностраначка скупштина 1990. у време постојања бивше СФРЈ, кад је Србија била једна од федералних јединица СФРЈ. Већ у тренутку доношења, важећи Устав није створио основе за свеобухватну демократизацију Србије. Са свим слабостима, на снази је и данас, готово три године од промена које су се одиграле у Србији и тадашњој Југославији. Устав од 1990. несумњиво представља најозбиљнију институционалну сметњу за потпуни демократски преображај Србије. Поред тога, Србија је, од доношења важећег устава, престала да буде чланица Савезне Републике Југославије и постала чланица државне заједнице Србија и Црна Гора, чиме је преузела обавезу да свој устав прилагоди и саобрази Уставној повељи државне заједнице Србија и Црна Гора.

III. ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ОСНОВНИХ РЕШЕЊА САДРЖАНИХ У НАЦРТУ УСТАВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Начела. Република Србија је држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, суверена у свим надлежностима, изузев оних које је пренела на државну заједницу Србија и Црна Гора (правилном се уређују надлежности Србије као државе). Реч је о најопштијој, начелној дефиницији, у којој се истиче посебна, историјска улога српског народа у стварању државе, никако по цену занемаривања историјске и савремене улоге других народа у Србији. Јер, сувереност у Србији потиче од грађана, као политичке апстракције која искључује сваки етнички елемент. По узору на либералну

француску уставну традицију, забрањује се да било ко присвоји власт од грађана. Врховна вредност устава је владавина права која, поред позитивистичког принципа (међусобне сагласности правних аката), садржи и вредносне постулате (слободни избори, уставна јемства људских и мањинских права, независност судства, подела власти и повиновање власти уставу и закону), који се конкретизују у даљем тексту Нацрта. Власт је подељена на законодавну, извршну и судску, али ниједна од њих нема превласт; њихов однос заснива се на равнотежи и међусобној контроли. Јемчи се вишестраначки систем, потенцира улога коју политичке странке имају у модерним демократским државама. Отклон према партијској држави садржан је у забрани да било која политичка странка непосредно врши власт или је себи потчини. На ранг начела подигнута је забрана вршења државне или јавне функције која је опречна другим функцијама, пословима или приватним интересима (забрана сукоба интереса). Србија је гарант и права и развоја националних мањина (што укључује и принцип позитивне дискриминације).

2. Људска и мањинска права и слободе. Реч је о најобимнијем делу Нацрта. Људска и мањинска права зајемчена уставом непосредно се примењују, што важи и за права садржана у општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима и другим општим актима (она имају исти третман као уставом зајемчена права). Забрањује се дискриминација и дефинише позитивна дискриминација, јемчи делотворна судска заштита људских и мањинских права и гарантује право на обраћање међународним органима увек кад су повређена или ускраћена права гарантована потврђеним међународним уговорима.

Потом следе конкретна грађанска, политичка, економска, социјална и културна права. Листа права је проширена у односу на Повељу о људским и мањинским правима и грађанским слободама државне заједнице Србија и Црна Гора. Нацрт садржи нека нова економска, социјална и културна права (права из рада, посебна права деце, права родитеља, право на правну помоћ, посебна заштита деце заостале у физичком или психичком развоју и деце о којој се родитељи не старају, бесплатно средње образовање и бесплатан приступ високошколским установама надареним и успешним ученицима слабијег имовног стања, итд.). Скала мањинских права такође је шира од оне предвиђене Повељом о људским и мањинским правима и грађанским слободама: обухвата и право на равномерну заступљеност националних мањина при запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе. Аутономним покрајинама је препуштено да својим законима предвиде додатна права припадника националних мањина. Предвиђена је и обавеза сразмерне заступљености припадника националних мањина у скупштинама аутономних покрајина, општина и градова у којима је национални састав становништва мешовит, итд.

3. Економско и социјално уређење. Почива на тржишној привреди, слободној утакмици, слободном предузетништву и сарадњи између социјалних партнера. Србија је јединствено привредно подручје, чиме се гарантују јединствено тржиште и слободно кретање рада, роба, капитала и услуга. Економска делатност се уређује (регулише) јединствено за целу Србију. Социјална функција државе изражава се, поред осталог, у обавези државе да социјалном политиком коригује деловање тржишних принципа, стара се о уједначавању развоја свих крајева,

штити потрошаче, чува историјско и културно наслеђе, итд. Приватна и државна својина су равноправне. Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе имају своју имовину.

4. Уређење власти. Репрезент уставотворне и законодавне власти је Народна скупштина, Влада је оперативни сегмент извршне власти, а председник Републике део извршне власти који стабилизује и уравнотежава односе између осталих грана власти. Судска власт припада судовима.

Народна скупштина је једнодомна, састоји се од 250 народних посланика, који се бирају путем пропорционалног изборног система. Правило је да Народна скупштина одлуке доноси путем тзв. кворумске већине (већином гласова посланика под условом да је на седници присутна већина посланика) или, кад је то таксативно назначено, већином гласова свих народних посланика. Исто важи и за усвајање органских закона.

Улога председника Републике је да одржава равнотежу између све три гране власти, дакле, у крајњој линији, он је инструмент доследног остварења поделе власти. Тако постављеним правнополитичким циљевима, највише одговара непосредан избор председника. Он председнику Републике даје легитимитет подобан да му омогући несметано посредовање између три гране државне власти и надлежности којима спречава премоћ једне гране власти над другом. На тим поставкама заснива се већина устава земаља у транзицији, у којима се председник непосредно бира од грађана (Словенија, Хрватска, Македонија, Бугарска, Румунија, Пољска, Украјина, Русија, итд.). Непосредан избор председника Републике изгледа да је најпогоднији начин којим се могу оправдати честа упоредноправна овлашћења шефа државе (од којих не одступа ни Нацрт) да распусти парламент ако настане "сукоб" између парламената и владе (занимљиво је да председник републике - мада изабран у парламенту - може да распусти парламент у Чешкој, Словачкој, Мађарској, Немачкој, Италији), али и овлашћење да уложи одложни вето на законе изгласане у парламенту (у Чешкој, Словачкој, Мађарској, Италији председник, иако биран у парламенту, има право одложног вета).

Председник Републике овлашћен је да, на предлог Владе, одлучи о томе да ли ће распустити Народну скупштину или не. Поред тога, он распушта Народну скупштину у још три уставом одређена случаја: но, у сва та три преостала случаја, реч је о уставној обавези, а не о дискреционом праву председника Републике, тј. распуштање Народне скупштине је акт којим он само констатује да су се догодиле одређене, лако проверљиве чињенице. Он нема, као у случају када Народну скупштину распушта на предлог Владе, право да самостално процењује потребу за одржавањем или престанком мандата Народне скупштине. Председник Републике именује пет од 15 судија Уставног суда (решење је преузето из романских уставних права и њиме се инсистира на подели власти), предлаже Народној скупштини избор неких државних функционера (Омбудсмана, гувернера Народне банке, председника Врховног суда Србије, итд.). Овлашћен је да Народној скупштини врати на поновно гласање закон који је усвојила, али и обавезан да поново изгласани закон прогласи. Председник Републике разрешава се одлуком Уставног суда, због повреде устава, на захтев 3/5 народних посланика.

Влада је носилац извршне власти у Републици Србији. Бира је Народна скупштина, којој и одговара. Сходно начелима савременог, рационализованог парламентаризма, Влада има право предлагања закона, право да даје мишљење на

предлоге закона које она није предложила, итд. Ако Народна скупштина није у могућности да се састане, Влада проглашава ванредно стање (проглашење ратног стања у надлежности је државне заједнице Србија и Црна Гора) и доноси уредбе којима се одступа од људских и мањинских права (уз обавезу ратификације у Народној скупштини чим Народна скупштина буде могла да се састане). Избор Владе после конституисања Народне скупштине одвија се у два круга, а председник Републике предлаже мандатара за председника Владе. Али, после избора прве Владе од конституисања скупштине, овлашћења председника Републике битно слабе. Разлог је тај што је из немачког уставног права преузет и нашим приликама прилагођен институт конструктивног изгласавања неповерења Влади. Влади може бити изгласано неповерење само ако Народна скупштина изабере нову Владу (све у року од 25 дана). Ако не изабере нову Владу, нити постојећој Влади изгласа поверење, председник Републике распушта Народну скупштину. *Mutatis mutandis*, исто важи и код гласања о поверењу Влади. Тиме, после "пада Владе" скупштинска већина, а не председник Републике, одређује мандатара за председника нове Владе. Принцип конструктивног изгласавања неповерења Влади омогућује стабилност Владе и јача њен положај према скупштини.

Битна новина је уставно нормирање Високог савета правосуђа. Најважнија његова надлежност је да Народној скупштини предлаже избор судија и јавних тужилаца. Судије (кад предлаже избор судија), односно јавни тужиоци (кад предлаже избор јавних тужилаца) чине већину у Високом савету правосуђа, од 4:3, чиме је омогућена персонална независност судства и јавног тужилаштва од законодавне и извршне власти. Кад Високи савет правосуђа одлучује о заједничким питањима положаја судија и јавних тужилаца, из његовог састава искључују се жребом по један судија и јавни тужилац, а придодају министар надлежан за правосуђе и један члан кога је већ раније изабрала Народна скупштина (чиме се, у интегралном саставу, уместо односа 8:3 у корист судија и јавних тужилаца - однос смањује на 6:5).

5. Територијално уређење. Србија се децентрализује, пре свега преко покрајинске аутономије. Битан део садашње надлежности државе преноси се на покрајине. Грађани покрајина сами, преко својих непосредно изабраних (скупштине) или посредно изабраних представничких органа (извршног већа), али и на референдуму, одлучују о питањима покрајинског значаја (као и у питањима из надлежности Републике Србије која им буду поверена органским законом). Право на самосталну (изворну) надлежност и право на самостално уређивање органа који ту надлежност спроводе (у границама устава и органског закона), јесу битне особине покрајинске децентрализације. У модерним европским државама децентрализација је демократски одговор на могуће појаве сепаратизма.

Србија има две покрајине, Аутономну покрајину Војводину и Аутономну покрајину Косово и Метохија. Особености положаја Косова и Метохије налагале су решење према коме се посебним законом који се доноси двотрећинском већином гласова народних посланика, мимо осталих покрајина, уређује његов положај. Практично, у тренутку усвајања Устава, ефективне, Уставом предвиђене надлежности вршила би само Аутономна покрајина Војводина. Устав допушта могућност образовања нових аутономних покрајина, у поступку идентичном за промену Устава. Федерализација Србије је забрањена одредбом према којој се укида-

ње, спајање или оснивање нових аутономних покрајина допушта само у поступку предвиђеном за промену устава. Границе аутономне покрајине уређује органски закон.

Самосталне надлежности покрајина уређене су уставом, а конкретизују се органским законом. Својим изворним приходима, покрајине финансирају самосталне надлежности. Предвиђена је и могућност проширења самосталних надлежности покрајина, мимо оних које су утврђене уставом, на два начина. Најпре, тако што држава може у областима које су по уставу у њеној искључивој надлежности донети само оквирни, органски закон, а свим или неким покрајинама препустити његову разраду. Потом, тако што држава може да део своје уставом предвиђене законодавне надлежности пренесе на све или на само неке покрајине. Акт којим се проширују самосталне надлежности покрајина усваја Народна скупштина, двотрећинском већином гласова народних посланика.

Учешће аутономних покрајина у вршењу централне власти огледа се и у праву покрајинске скупштине да Народној скупштини поднесе предлог закона. Поред тога, покрајина има право да жалбом пред Уставним судом оспори сваки појединачни акт или радњу којима се омета њена надлежност, да пред Уставним судом покрене поступак за оцењивање уставности и законитости сваког општег акта Србије или јединице територијалне аутономије којим се повређује право грађана на покрајинску аутономију, да сопствену надлежност заштити изазивањем сукоба надлежности са републичким органима, пред Уставним судом, итд.

Држава располаже надзорним инструментима којима штити јединство правног поретка и једнак положај свих на целој територији Србије. Најстрожи облик надзора јесте могућност распуштања скупштине аутономне покрајине (чиме мандат престаје и извршном већу покрајине). Чини то Уставни суд, на предлог Владе, али само ако скупштина или извршно веће покрајине грубо крше устав или закон или угрожавају јединство правног поретка Србије. Скупштина се распушта због неуставног или незаконитог деловања или неуставног или незаконитог деловања извршног већа које је изабрала, не и због тзв. нецелисходних одлука (кад је деловање уставно и законито, али не конвенира принципима политичког опортунитета). И при распуштању покрајинске скупштине штити се покрајинска аутономија: најпре, тако што председник Републике, до избора нове скупштине покрајине, именује седмочлани савет који врши надлежности скупштине и покрајине; савет мора да одрази политички и национални састав бивше покрајинске скупштине, може да врши само текуће или неодложне послове, а председник Републике дужан је да распише изборе за покрајинску скупштину тако да се окончају најкасније за 60 дана од њеног распуштања.

Локална самоуправа је, такође, облик децентрализације. Остварује се у општинама, градовима и граду Београду. Правни положај градова уређује се првенствено са становишта обима самосталних и граду поверених надлежности и положаја градских општина. Град Београд је посебна јединица локалне самоуправе, која има шире како самосталне, тако и поверене надлежности у односу на остале општине и градове. Јединицама локалне самоуправе, поред Републике Србије, могу део своје надлежности поверити и аутономне покрајине у чијем су саставу. Самосталне надлежности јединица локалне самоуправе финансирају се из њихових изворних прихода, који се уређују органским законом. Као и покрајине, и јединице локалне самоуправе имају право на самоорганизовање, при чему

су везане уставом и органским законом. Принципи заштите локалне самоуправе истоветни су принципима заштите покрајинске аутономије. Разлози за распуштање скупштине јединице локалне самоуправе уређују се органским законом (при чему се морају кретати у границама надзора над уставности и законитости, и не могу бити засновани на политичком опортунитету).

6. Уставност и законитост и Уставни суд. На врху хијерархије општих правних аката у Србији је устав, а иза њега по правној снази долазе потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права: они имају првенство у односу на све опште правне акте донесене у Србији, почев од органских закона, преко подзаконских аката до статута, закона и других општих аката аутономних покрајина, општих аката јединица локалне самоуправе, итд.

Поред основне, надлежности за оцењивање уставности и законитости општих аката, Уставни суд има и надлежност да одлучује о постојању разлога за разрешење председника Републике и његовој кривичној одговорности за дела почињена у вршењу службене дужности, о кривичној одговорности чланова Владе за дела која учине у својству члана Владе, о распуштању покрајинске скупштине, претходној (превентивној) оцени уставности и законитости покрајинских закона. Реч је само о једном броју надлежности које су последица тежње за успостављањем државе засноване на владавини права. Уставни суд, потом, надлежан је и да превентивно оцењује уставност закона. Поступак превентивног (претходног) оцењивања уставности предлога закона покреће се на захтев најмање једне трећине народних посланика. Превентивна оцена уставности закона обуставља рок у коме је председник Републике дужан да прогласи закон. Одлука Уставног суда везује председника Републике, односно председника Народне скупштине, утолико што не могу прогласити закон чију је неуставност утврдио Уставни суд.

Уставни суд има 15 судија који се бирају или именују на девет година. Пет судија Уставног суда бира Народна скупштина, пет именује председник Републике, пет именује Врховни суд Србије. Овде је доследно примењен систем међусобног прожимања три гране власти.

7. Промена устава. Предлог за промену устава може да поднесе најмање једна петина народних посланика, најмање 150.000 бирача, председник Републике или Влада. О предлогу одлучује Народна скупштина. Промена је усвојена двотрећинском већином гласова народних посланика. Референдум је могућ, али не и обавезан: одржава се на захтев већине од укупног броја народних посланика или 150.000 бирача ако бирачи нису предложили промену устава. Промена устава, у облику у коме ју је усвојила Народна скупштина, на референдуму је усвојена већином гласова бирача који су гласали, ако је референдуму приступила већина бирача у Србији.

Београд, 2004.

МОДЕЛ УСТАВА ГРУПЕ СТРУЧЊАКА ПРЕДСЕДНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

На позив председника Републике Србије Бориса Тадића, овај модел Устава Србије израдила је група стручњака у саставу: проф. др Момчило Грубач, проф. др Војин Димитријевић, проф. др Маријана Пајванчић, проф. др Драгољуб Поповић, др Оливер Николић, мр Светислава Булајић, мр Владимир Ђерић, мр Ружица Жаревац, мр Зоран Лутовац и мр Светозар Чиплић.

Драгоцену помоћ приликом састављања овог текста пружили су проф. др Лидија Баста Флеинер, проф. др Дејан Поповић, проф. др Драгор Хибер и проф. др Ненад Димитријевић. Аутори им на томе захваљују.

У Београду, 14. јануара 2005. године

Ми, грађанке и грађани Србије,
полазећи од државне и слободарске традиције српског народа,
од достојанства, слободе, једнакости и равноправности,
одлучни да живимо у друштву у којем су основне вредности поштовање људских слобода и права, мир, толеранција, демократија, владавина права, тржишна привреда и социјална правда;
опредељени да, делећи те заједничке вредности и циљеве, живимо у уједињеној Европи,

ДОНОСИМО:

УСТАВ СРБИЈЕ*

ДЕО I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

(Република)

- (1) Србија је република, једна и недељива.
- (2) Србија је држава свих њених грађанки и грађана, заснована на неотуђивим људским правима.

Члан 2

(Сувереност)

- (1) Грађанке и грађани своју сувереност остварују преко слободно изабраних представника, референдумом и народном иницијативом.
- (2) Ниједан државни орган, политичка организација, група или појединац не могу се сматрати извором, носиоцем или поседником суверености.

Члан 3

(Световност државе)

- (1) Србија је световна држава.
- (2) Верске заједнице су одвојене од државе.
- (3) Ниједна вероисповест не може се успоставити као државна или обавезна.

Члан 4

(Забрана идеолошког монопола)

Нико не може имати монопол над државним органима, нити се било која идеологија може прогласити или сматрати државном.

Члан 5

(Забрана узурпације власти)

Ниједна активност било које организације, државног органа или појединца не сме бити усмерена на насилно преузимање или насилно вршење јавне власти, нити на искључиво поседовање јавне власти.

* Извор: <http://www.b92.net/doc/>

Члан 6

(Политичке странке)

Оснивање и деловање политичких странака је слободно. Политичка странка је дужна да поштује основне демократске вредности.

Члан 7

(Владавина права)

- (1) Устав и закон су основ и граница поступања сваког државног органа.
- (2) Устав као највиши закон земље се непосредно примењује, изузев ако самим Уставом није другачије одређено.
- (3) Сва власт почива на неутуђивим људским правима.

Члан 8

(Социјална правда)

Србија је држава заснована на социјалној правди и тржишној привреди.

Члан 9

(Подела власти)

Државна власт је подељена на законодавну, извршну и судску.

Члан 10

(Независност судства)

Судска власт је независна.

Члан 11

(Јединство правног поретка)

Правни поредак Србије је јединствен.

Члан 12

(Заштита држављана Србије у иностранству)

Србија штити права и интересе својих држављана у иностранству.

Члан 13

(Везе са Србима у другим државама)

Србија развија и унапређује односе Срба који живе у иностранству с матицом.

Члан 14

(Националне мањине)

Држава јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остваривања потпуне равноправности и очувања њиховог идентитета.

Члан 15

(Равноправност полова)

Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности.

Члан 16

(Државна територија)

(1) Територија Србије је јединствена.

(2) О промени државних граница одлучују грађанке и грађани Србије на референдуму.

Члан 17

(Право на локалну самоуправу и покрајинску аутономију)

Државна власт је ограничена правом грађанки и грађана на локалну самоуправу и покрајинску аутономију; ово право подлеже надзору уставности.

Члан 18

(Језик и писмо)

Српски језик, ћириличног и латиничног писма, у службеној је употреби, у складу с Уставом и законом.

Члан 19

(Главни град)

Главни град Србије је Београд.

ДЕО II ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА

ГЛАВА I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 20

(Људско достојанство и слободан развој личности)

- (1) Људско достојанство је неприкосновено и свако је обавезан да га штити.
- (2) Свако има право на слободан развој своје личности, под условом да не крши права других.

Члан 21

(Сврха уставних јемстава)

Јемства неотуђивих људских и мањинских права у Уставу служе остварењу људског достојанства, слободе и једнакости сваког појединца у праведном, отвореном и демократском друштву, заснованом на начелу владавине права.

Члан 22

(Поштовање људских и мањинских права)

- (1) Свако је дужан да поштује људска и мањинска права других.
- (2) Држава је дужна да поштује, штити и унапређује људска и мањинска права.
- (3) Достигнути ниво људских и мањинских права се не може смањивати.
- (4) Јемчи се право појединачног и колективног надгледања примене људских права без штетних последица по појединце или удружења који то чине.

Члан 23

(Људска и мањинска права зајемчена међународним правом)

Људска и мањинска права зајемчена међународним правом део су овог Устава. То су права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.

Члан 24

(Непосредна применљивост)

- (1) Уставом и међународним правом зајемчена људска и мањинска права непосредно се примењују као највиши закон земље.
- (2) Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је неопходно за остварење појединог права због његове природе. Такав закон ни у ком случају не сме да дира у суштину зајемченог права.

Члан 25

(Забрана дискриминације)

- (1) Сви су једнаки пред Уставом и законом.
- (2) Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

(3) Забрањена је свака непосредна или посредна дискриминација, по било ком основу, а нарочито на основу расе, боје, пола, рођења, националне припадности, друштвеног порекла или другог сличног статуса, вероисповести, политичког или каквог другог убеђења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.

(4) Дозвољено је увођење посебних мера неопходних за остварење равноправности, потребне заштите и напретка за лица или групе лица која се налазе у неједнаком положају, да би им се омогућило потпуно уживање људских и мањинских права под једнаким условима.

(5) Посебне мере из става 4. овог члана се могу примењивати док се не остваре циљеви због којих су предузете.

Члан 26

(Забрана укидања или ограничења људских и мањинских права)

Ниједна одредба Устава не може се тумачити тако да подразумева право државе, групе или појединца да предузима радњу усмерену на укидање Уставом зајемченог права или на његово ограничење веће од оног дозвољеног Уставом.

Члан 27

(Ограничење људског и мањинског права)

(1) Зајемчена људска и мањинска права могу се ограничити само на основу Устава.

(2) Закон којим се ограничава какво људско право мора имати општу примену и садржати позив на уставну одредбу која дозвољава ограничење.

(3) Зајемчено људско и мањинско право сме се ограничити само у мери која је неопходна да би се у отвореном и слободном демократском друштву задовољила сврха ради које је ограничење Уставом дозвољено.

(4) Ограничење се не сме уводити ради постизања друге сврхе сем оне због које је ограничење Уставом дозвољено.

(5) При ограничавању људског и мањинског права и тумачењу ограничења, сваки државни орган, а нарочито суд, дужан је да води рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу између ограничења и његове сврхе, и о томе да ли постоји начин да се та сврха постигне мањим ограничењем права.

(6) Ограничење ни у ком случају не сме да дира у суштину зајемченог права.

Члан 28

(Забрана ограничења људског и мањинског права под изговором да није зајемчено Уставом)

Није допуштено ограничавање људског и мањинског права зајемченог међународним правом, законима и другим прописима, под изговором да оно није зајемчено Уставом или да је зајемчено у мањем обиму.

Члан 29

(Одступања од људских и мањинских права)

(1) По проглашењу ванредног стања, кад јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана, дозвољена су одступања од људских и мањинских права зајемчених Уставом, и то само у обиму у којем је то неопходно.

(2) Мере одступања не смеју да доведу до разликовања на основу расе, боје, пола, језика, вероисповести, националне припадности или друштвеног порекла.

(3) Одступања од људских и мањинских права може прописати Народна скупштина законом или Влада уредбом уз супотпис председника Републике, ако Народна скупштина није у могућности да се састане.

(4) Мере одступања од људских и мањинских права које пропишу Народна скупштина или Влада важе најдуже 90 дана, а по истеку овог рока могу се обновити под истим условима.

(5) Влада је дужна да уредбу о мерама одступања од људских и мањинских права поднесе на потврду Народној скупштини у року од 48 сати, односно чим ова буде у могућности да се састане. У супротном, мере одступања престају да важе 24 сата од почетка прве седнице Народне скупштине одржане по проглашењу ванредног стања.

(6) Мере одступања од људских и мањинских права престају да важе престанком ванредног стања.

(7) Мере одступања ни у ком случају нису дозвољене у погледу права зајемчених чл. 20, 32, 33, 34, 35, 40, 42, 43, 44, 49, 50, 59, 75 и 76 овог Устава.

Члан 30

(Судска заштита и уклањање последица кршења људских и мањинских права)

Свако има право на делотворну судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица таквог кршења.

Члан 31

(Тумачење одредаба о људским и мањинским правима)

Људска и мањинска права зајемчена Уставом тумаче се на начин којим се унапређују вредности отвореног и слободног демократског друштва, у складу са важећим међународним јемствима људских и мањинских права и праксом међународних тела која надзиру њихово спровођење.

ГЛАВА II

ЉУДСКА ПРАВА

Члан 32

(Право на живот)

Људски живот је неприкосновен. У Србији не постоји смртна казна.

Члан 33

(Неповредивост физичког и психичког интегритета)

(1) Свако има право на неповредивост физичког и психичког интегритета.

(2) Нико се не сме подвргнути мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.

(3) Нико се не сме подвргнути медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

(4) Одлучивање о рађању је слободно.

Члан 34

(Забрана ропства, положаја сличног ропству и принудног рада)

(1) Нико се не сме држати у ропству или положају сличног ропству. Трговина људима је забрањена у сваком облику.

(2) Принудни рад је забрањен. Сексуално или економско искоришћавање лица које је у неповољном положају сматра се принудним радом.

(3) Принудним радом се не сматрају рад или служба који се у складу са законом захтевају од правоснажно осуђених лица, лица која врше војну службу или у случају ванредних ситуација које угрожавају опстанак заједнице.

Члан 35

(Право на слободу и безбедност)

(1) Свако има право на личну слободу и безбедност.

(2) Нико не може бити лишен слободе нечијом самовољом. Лишење слободе је дозвољено само у случајевима и на начин предвиђен законом.

(3) Нико се не може лишити слободе само зато што није у стању да испуни уговорну обавезу.

(4) Свако ко је лишен слободе мора бити одмах обавештен, на језику који разуме, о разлозима лишења слободе или оптужби, као и о својим правима.

(5) Свако ко је лишен слободе има право да без одлагања о томе обавести лице по свом избору.

(6) Свако ко је лишен слободе има право да без одлагања буде изведен пред надлежни суд.

(7) Свако ко је лишен слободе има право да покрене поступак у коме суд, по хитном поступку, испитује законитост лишења слободе и налаже ослобађање ако је лишење незаконито.

Члан 36

(Поступање с лицем лишеним слободе)

(1) Према лицу лишеном слободе мора се поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности.

(2) Забрањено је свако насиље према лицу лишеном слободе.

(3) Забрањено је изнуђивање исказа.

Члан 37

(Право на накнаду штете)

Свако ко је без основа лишен слободе има право на накнаду штете, рехабилитацију и друга права утврђена законом.

Члан 38

(Додатна јемства у случају притвора због кривичног дела или прекршаја)

(1) Притвореном лицу се мора одмах саопштити да има право да ништа не изјављује као и право да његовом саслушању присуствује бранилац кога сам избере.

(2) Притворено лице се мора без одлагања, а најкасније у року од 24 сата од тренутка лишења слободе, извести пред надлежни суд. У супротном, оно се пушта на слободу.

(3) Лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело може се задржати у притвору само одлуком надлежног суда, ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка или безбедности људи.

(4) Притворено лице има право жалбе на одлуку о притварању. Суд одлучује у року од 48 сати од подношења жалбе.

(5) Трајање притвора мора се свести на најкраће нужно време, у складу са законом, о чему се стара надлежни суд.

Члан 39

(Посебна јемства)

(1) Свако има право да одмах, а најкасније у року од 24 сата од тренутка лишења слободе, подробно и на језику који разуме, буде обавештен о разлозима за лишење слободе и правној природи дела које му се ставља на терет.

(2) Свако има право да му се суди без одуговлачења.

(3) Свако има право на одбрану пред судом или другим органом надлежним да води поступак, укључујући право да узме браниоца по свом избору, да неометано општи са својим браниоцем и да има довољно времена и услова за припрему одбране.

(4) Закон одређује случајеве у којима интерес правичности захтева да окривљени добије браниоца по службеној дужности, ако није у могућности да надокнади услуге браниоца, као и када окривљени мора имати браниоца.

(5) Окривљени има право на помоћ тумача, ако не разуме или не говори језик који се користи у поступку.

(6) Нико ко је достижан суду или другом органу надлежном да води поступак не може се казнити ако му није било омогућено да буде саслушан и да се брани.

(7) Нико не мора да сведочи против себе или да призна кривицу.

Члан 40

(Право на правично суђење)

(1) Свакоме је зајемчена једнака заштита права у поступку пред судом, другим државним органом и носиоцем јавних овлашћења.

(2) Свако има право да о његовим правима, обавезама, као и о оптужбама против њега без одлагања одлучује независан, непристрасан и законом установљен суд.

(3) Судска одлука се саопштава јавно. Судски поступак је јаван, осим ако законом није другачије одређено.

Члан 41

(Право на правно средство)

Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се решава о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.

Члан 42

(Претпоставка невиности)

Свако се сматра невиним док се његова кривица за кривично дело не утврди правноснажном судском одлуком.

Члан 43

(Забрана ретроактивности, кажњавање само на основу закона)

(1) Нико се не може прогласити кривим за дело које, пре него што је извршено, није било предвиђено законом као кривично.

(2) Кривичне санкције се изричу према закону који је важио у време извршења дела, осим ако је доцнији закон повољнији за учиниоца.

Члан 44

(Забрана поновног суђења или кажњавања у истој ствари)

(1) Нико се не може гонити или казнити за кривично дело за које је правноснажно ослобођен или осуђен или је за то дело поступак против њега обустављен или оптужба одбијена.

(2) Изузетно, поновно суђење је допуштено ако се открију докази о новим чињеницама које су, да су биле познате у време суђења, могле битно да утичу на његов исход или ако је у ранијем поступку дошло до битне повреде која је могла утицати на његов исход.

Члан 45

(Право на рехабилитацију и накнаду штете)

Лице које је без основа осуђено има право на рехабилитацију, накнаду штете од државе и друга права утврђена законом.

Члан 46

(Накнада штете услед незаконитог или неправилног рада)

Свако има право да му се на терет државе надокнади штета коју је претрпео због незаконитог или неправилног рада службеног лица или државног органа.

Члан 47

(Право на мирно уживање имовине)

(1) Јемче се право на мирно уживање имовине и право наслеђивања. Коришћење имовине се може ограничити законом, у складу с општим интересом.

(2) Нико се не може лишити имовине, осим у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне, или да би се обезбедила наплата пореза, других дажбина или казни.

Члан 48

(Право на поштовање приватног и породичног живота)

(1) Свако има право на поштовање приватног и породичног живота, дома и тајности преписке.

(2) Нико не сме ући у стан или друге просторије против воље њиховог држаоца или у њима вршити претрес, осим на основу одлуке суда. Одступање је дозвољено само ако је то неопходно ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела или ради отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин предвиђен законом.

(3) Неповредива је тајност писма и других средстава општења. Одступања су дозвољена на одређено време само на основу одлуке суда, ако је то неопход-

но ради вођења кривичног поступка или одбране земље, на начин предвиђен законом.

(4) Јемчи се заштита података о личности. Скупљање, држање и коришћење података уређује се законом. Забрањена је и кажњива употреба података о личности ван сврхе за коју су прикупљени, осим за потребе вођења кривичног поступка, по одлуци суда. Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности, у складу са законом.

Члан 49

(Право на закључење брака)

(1) Јемчи се право на закључење брака на основу слободно датог пристанка будућих супружника. Закључење, односи у браку и престанак брака заснивају се на равноправности супружника.

(2) Ванбрачна заједница се изједначава с браком, у складу са законом.

(3) Деца рођена ван брака имају једнака права као деца рођена у браку.

(4) Брак и односи у браку уређују се законом.

Члан 50

(Слобода мисли, савести и вероисповести)

(1) Свако има право на слободу мисли, савести, уверења или вероисповести, што обухвата и слободу да се остане при свом уверењу или вероисповести, као и да се они промене према сопственом избору.

(2) Нико није дужан да се изјашњава о својим верским и другим уверењима.

(3) Свако је слободан, појединачно или у заједници с другима, да у приватном или јавном животу испољава своју веру или убеђење вероисповедањем, обављањем обреда, похађањем службе и наставом.

(4) Слобода испољавања вере или убеђења може се ограничити законом, ако је то неопходно ради заштите јавне безбедности, здравља, морала или права других лица.

(5) Родитељи, као и законски старатељи имају право да својој деци обезбеде верско и морално образовање у складу са својим уверењима.

Члан 51

(Верске заједнице)

(1) Верске заједнице су равноправне и одвојене од државе.

(2) Верске заједнице слободно уређују своју унутрашњу организацију и обављање верских обреда и послова.

(3) Верске заједнице имају право да оснивају верске школе и добротворне организације, у складу са законом.

Члан 52

(Приговор савести)

(1) Нико није дужан да, противно својој вери или убеђењу, испуњава војну или другу обавезу која укључује употребу оружја.

(2) Приговор савести не искључује испуњавање одговарајуће цивилне службе, у складу са законом.

Члан 53

(Слобода мишљења и изражавања)

(1) Свако има право на слободу мишљења и изражавања. Ово право укључује слободу да се говором, писањем, сликом или на било који други начин траже, примају и шире обавештења и идеје.

(2) Свако има право на приступ подацима у поседу државних органа, у складу са законом.

(3) Право на слободу изражавања се може ограничити законом, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других лица, очувања ауторитета и непристрасности суда, одбране земље, јавног здравља и морала или јавног реда.

Члан 54

(Слобода медија)

(1) У Србији нема цензуре.

(2) Свако може да без одобрења оснива новине и друга средства јавног обавештавања уписом у регистар код надлежног органа.

(3) Телевизијске и радио станице се могу оснивати по систему дозволе, у складу са законом.

(4) Свако има право, у складу са законом, на исправку објављене неистините, непотпуне или нетачно пренете информације којом је повређено његово право или интерес.

(5) Свако има право, у складу са законом, на одговор на информацију објављену у средствима јавног обавештавања.

(6) Нико не може спречити растурање штампе или ширење обавештења и идеја путем других средстава јавног обавештавања, осим ако се одлуком надлежног суда утврди да је то неопходно ради спречавања пропагирања рата, подстрекавања на дискриминацију, непосредно насиље или заговарања расне, националне или верске мржње.

Члан 55

(Слобода окупљања)

(1) Јемчи се право на слободу мирног окупљања, без оружја.

(2) За зборове и демонстрације на отвореном простору, законом се може прописати обавеза пријаве надлежном органу.

(3) Слобода окупљања може се ограничити законом ако је то неопходно ради заштите јавног реда, јавног здравља и морала или заштите права других лица.

Члан 56

(Слобода удруживања)

(1) Свако има право на слободу удруживања.

(2) Нико се не може присилити да буде члан неког удружења.

(3) Политичке, синдикалне и друге организације се оснивају без претходног одобрења, уписом у регистар код надлежног органа.

(4) Право на слободу удруживања може се ограничити законом, ако је то неопходно ради заштите јавне безбедности, јавног здравља и морала, одбране земље или заштите права других лица.

(5) Организације чије је деловање усмерено на насилно рушење уставног поретка, укидање зајемчених људских права или изазивање расне, националне или верске мржње могу се забранити одлуком Уставног суда.

Члан 57

(Право на слободне изборе)

(1) Грађанке и грађани Србије имају право да учествују у одлучивању о јавним пословима, непосредно или преко слободно изабраних представника, на општим и периодичним изборима.

(2) Грађанке и грађани Србије с навршених осамнаест година имају право да бирају и да буду бирани. Изборно право је опште, једнако и непосредно, а гласање је тајно.

(3) Ради обезбеђења пуне равноправности жена и мушкараца на изборним и именованим положајима, законом се прописују посебне мере за представљање мање заступљеног пола.

(4) Законом се могу одредити услови под којима странци имају изборно право.

Члан 58

(Право на петицију)

Свако има право да се, појединачно или у заједници с другима, обраћа државним органима, да им упућује петиције и друге предлоге и да од њих добије одговор. Нико не сме да трпи штетне последице због коришћења овог права.

Члан 59

(Држављанство)

(1) Лице рођено на територији Србије има право на држављанство Србије, ако нема друго држављанство.

(2) Држављанин Србије се не може лишити држављанства нити права да га се одрекне.

(3) Држављанин Србије не може се протерати нити бити изручен.

(4) Под изручењем се не подразумева предаја држављанина Србије међународном правосудном органу у складу с међународним правом и законом.

Члан 60

(Право на правну личност и лично име)

(1) Свако има право да буде признат као субјект права.

(2) Пунолетство се стиче навршеном осамнаестом годином живота.

(3) Свако има право на слободан избор и коришћење личног имена и избор имена своје деце.

Члан 61

(Право на слободу кретања)

(1) Свако има право на слободу кретања и настањивања на територији Србије, као и право да је напусти и да се у њу врати.

(2) Одступања од ових права могу се прописати законом, ако је то неопходно за вођење кривичног поступка, заштиту јавног реда и мира, спречавање ширења заразних болести или за одбрану земље.

(3) Улазак странаца на територију Србије и боравак у њој регулише се законом и међународним уговором.

(4) Странац се може протерати са територије Србије само на основу одлуке суда.

(5) Протерано лице се не може упутити тамо где му прете прогон или озбиљно кршење права зајемчених овим уставом због његове расе, пола, националне припадности, вере, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења.

Члан 62

(Право на уточиште)

(1) Сваки странац који основано страхује од прогона због своје расе, боје, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности некој групи или због политичких уверења има право на уточиште у Србији.

(2) Поступак за добијање уточишта се уређује законом.

Члан 63

(Посебна заштита породице, мајке и детета)

(1) Породица, мајка, самохрани родитељ и дете уживају посебну заштиту државе.

(2) Зајемчено је право мајке на подршку и заштиту државе у законом прописаном периоду, пре и после порођаја.

(3) Родитељи су равноправни у родитељским правима и обавезама.

Члан 64

(Права детета)

Дете ужива посебна права зајемчена Уставом, међународним правом и законом.

Члан 65

(Право на рад)

(1) Зајемчено је право на рад, у складу са законом. Држава ствара услове у којима свако може да живи од свог рада.

(2) Свако има право на слободан избор занимања.

(3) Свако има право на правичне и одговарајуће услове рада.

(4) Мушкарци и жене имају право на једнаку накнаду за једнак рад.

(5) Јемчи се право на поштовање достојанства личности на раду.

Члан 66

(Право на штрајк)

Запослени имају право на штрајк. Изузетно, право на штрајк може се ограничити законом када то захтева природа делатности.

Члан 67

(Социјално обезбеђење и социјално осигурање)

Свако ко има пребивалиште у Србији има право на социјално обезбеђење и социјално осигурање, у складу са законом.

Члан 68

(Право на образовање)

- (1) Свако има право на образовање.
- (2) Основно образовање је обавезно. Држава обезбеђује бесплатно основно и средње образовање.
- (3) Оснивање школа и универзитета уређује се законом.

Члан 69

(Слобода научног и уметничког стварања)

- (1) Свако има право на слободу научног и уметничког стварања.
- (2) Зајемчена је аутономија универзитета и научних установа.
- (3) Ствараоцима научних и уметничких дела јемче се морална и материјална права, у складу са законом.

Члан 70

(Право на заштиту здравља)

- (1) Свако има право на заштиту здравља.
- (2) Држава обезбеђује здравствену заштиту деци, трудницама, мајкама током породилског одсуства, самохраним родитељима са децом до седме године и старим лицима.

Члан 71

(Здрава животна средина)

- (1) Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању.
- (2) Свако је одговоран за унапређење и заштиту животне средине.
- (3) Свако има право да учествује у одлучивању о заштити и унапређењу животне средине.
- (4) Држава је дужна да предузме све неопходне мере у циљу заштите животне средине.

ГЛАВА III

МАЊИНСКА ПРАВА

Члан 72

(Основ и оквир права припадника националних мањина)

- (1) Заштита права припадника националних мањина остварује се у складу са међународном заштитом људских и мањинских права.
- (2) Припадници националних мањина имају индивидуална и колективна права, која остварују појединачно или у заједници с другима, у складу с правилима међународног права, Уставом и законом.
- (3) Колективна права припадника националних мањина обухватају право да непосредно или преко својих изабраних представника учествују у процесу одлучивања или одлучују о питањима која се односе на њихову културу, образовање, информисање и употребу језика и писма, у складу са законом.
- (4) Ради остваривања права на самоуправу у области културе, образовања, информисања и службене употребе језика и писма, припадници националне мањине могу изабрати свој национални савет, у складу са законом.

(5) Поред назива "национална мањина" могу се равноправно користити и други називи утврђени закон.

Члан 73

(Слобода изражавања националног идентитета)

- (1) Јемчи се слобода изражавања националне припадности.
- (2) Нико није дужан да се изјашњава о својој националној припадности.

Члан 74

(Забрана дискриминације)

- (1) Припадницима националних мањина јемче се равноправност пред законом и једнака законска заштита.
- (2) Забрањена је свака дискриминација по основу припадности националној мањини.
- (3) Дискриминацијом се не сматрају прописи, мере и акције, усмерени на обезбеђивање права оних припадника националних мањина који се налазе у неједнаком положају, како би им се омогућило потпуно уживање права под једнаким условима.

Члан 75

(Забрана насилне асимилације)

- (1) Забрањена је насилна асимилација припадника националних мањина.
- (2) Држава штити припаднике националних мањина од сваке акције усмерене ка таквој асимилацији.

Члан 76

(Забрана подстицања на расну, националну и верску мржњу)

Забрањено је и кажњиво подстицање на националну, расну, верску или другу неравноправност, мржњу или нетрпељивост.

Члан 77

(Права на очување посебности)

- (1) Припадници националних мањина имају право:
 - да изражавају, чувају, негују, развијају и јавно испољавају националне и етничке, културне и верске посебности;
 - да употребљавају своје симболе на јавним местима;
 - да слободно употребљавају свој језик и писмо;
 - да у срединама са значајном мањинском популацијом, државни органи воде поступак и на језику националне мањине која чини значајни део популације;
 - да се школују на свом језику у државним установама;
 - да оснивају приватне образовне установе на свом језику;
 - да сопствено име и презиме користе на свом језику;
 - да у срединама са значајном мањинском популацијом, традиционални локални називи, имена улица и насеља, као и топографске ознаке буду исписани и на језику мањине;
 - да буду представљени у Народној скупштини;

- да буду на одговарајући начин заступљени у јавним службама, органима државне власти и локалне самоуправе;
- да имају потпуно и непристрасно информисање на свом језику, укључујући право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја;
- да оснивају сопствена средства јавног информисања.

(2) Начин уживања ових права уређује се законом, који се усваја већином од укупног броја народних посланика.

Члан 78

(Право на удруживање)

(1) Припадници националних мањина имају право на оснивање просветних и културних организација и удружења, чије је финансирање добровољно.

(2) Организацијама и удружењима припадника националних мањина признаје се посебна улога у остварењу права припадника националних мањина.

Члан 79

(Сарадња са сународницима у другим државама)

Припадници националних мањина имају право да остварују несметане везе и сарађују са својим сународницима у другим државама.

Члан 80

(Унапређивање услова живота)

(1) Обавеза је Србије да предузима мере за унапређење пуне и ефективне равноправности између припадника националне мањине и оних који припадају већини, у свим областима економског, социјалног, политичког и културног живота.

(2) Мере из става 1 овог члана предвиђају уклањање изразито неповољних услова живота који посебно погађају припаднике одређене националне мањине.

(3) Србија јемчи припадницима националних мањина право да, равноправно с осталим грађанима, учествују у вођењу јавних послова, укључујући право кандидовања за носиоце јавних функција и гласања за њих.

Члан 81

(Развијање духа толеранције)

У области образовања, културе и информисања Србија подстиче дух толеранције и међукултурног дијалога и предузима ефикасне мере за унапређење узајамног поштовања, разумевања и сарадње међу свим људима који живе на њеној територији, без обзира на њихов етнички, културни, језички или верски идентитет.

Члан 82

(Јемство стечених права)

Овим Уставом се не укидају нити мењају права припадника националних мањина стечена прописима који су се примењивали до ступања на снагу овог Устава, као и права стечена на основу међународног права.

ДЕО III ЕКОНОМСКО УРЕЂЕЊЕ

Члан 83

(Начела економског уређења)

- (1) Економско уређење Србије заснива се на слободи тржишне конкуренције, јемству својине и слободи рада и предузетништва.
- (2) Сва физичка и правна лица имају једнак положај на тржишту.
- (3) Забрањено је монополско повезивање и понашање.

Члан 84

(Својина)

- (1) Својина може бити јавна и приватна.
- (2) Јавна својина обухвата својину државе, аутономне покрајине, града и општине.
- (3) Јавна и приватна својина уживају једнаку правну заштиту.

Члан 85

(Добра од општег интереса)

- (1) Природна богатства и добра у општој употреби, као добра од општег интереса, у својини су државе, аутономне покрајине, града, општине, а могу бити и у приватној својини под условима утврђеним законом.
- (2) Заштита, коришћење, унапређивање и управљање добрима од општег интереса остварују се под условима и на начин утврђен законом.

Члан 86

(Својинска права странаца)

Страна физичка и правна лица могу стицати својину под условима утврђеним законом.

Члан 87

(Буџет)

Република, покрајине, градови и општине доносе буџет.

Члан 88

(Приходи, порези и друге дажбине)

- (1) Република финансира своје надлежности из пореза и других јавних прихода који се уређују законом.
- (2) Обавеза плаћања пореза и осталих дажбина је општа, уз уважавање економског стања обвезника.

Члан 89

(Јавни дуг)

Република, аутономна покрајина, град и општина могу се задуживати под условима и на начин утврђен законом.

Члан 90
(Народна банка)

(1) Народна банка је централна банка одговорна за емисију новца и стабилност валуте, која води монетарну политику и обавља друге послове одређене законом.

(2) Народна банка подлеже надзору Народне скупштине.

(3) Народном банком руководи гувернер кога бира Народна скупштина на период од 6 година на предлог председника Републике.

(4) О Народној банци се доноси закон, већином од укупног броја народних посланика.

ДЕО IV ОРГАНИЗАЦИЈА ВЛАСТИ

ГЛАВА I НАРОДНА СКУПШТИНА

Члан 91

(Народна скупштина)

- (1) Народна скупштина је највише представничко тело.
- (2) Народна скупштина је носилац уставотворне и законодавне власти.

Члан 92

(Избор Народне скупштине)

- (1) Народни посланици се бирају на општим, слободним, периодичним и непосредним изборима, тајним гласањем.
- (2) Изборе за Народну скупштину расписује председник Републике најкасније 90 дана пре дана одржавања избора.
- (3) Избори за Народну скупштину одржавају се најкасније 30 дана пре истека мандата народних посланика.
- (4) Избор народних посланика се уређује законом. Закон се усваја већином од укупног броја народних посланика. Промена изборног закона није допуштена годину дана пре дана расписивања избора. Ако се у години након промене изборног закона распишу ванредни избори, на те изборе примениће се претходни закон.

Члан 93

(Ванредни избори)

- (1) Када је Народна скупштина распуштена, као и када је мандат народних посланика на основу Устава продужен, избори се морају одржати најкасније у року од 60 дана од дана расписивања избора.
- (2) Председник Републике расписује изборе првог наредног дана по распуштању Народне скупштине, односно по престанку околности које су изазвале продужење мандата.

Члан 94

(Састав)

- (1) Народна скупштина је једнодомна и има 250 посланика.
- (2) У саставу Народне скупштине обезбеђује се равномерна заступљеност полова.
- (3) Припадници националних мањина имају право на представљање у Народној скупштини. Законом се уређује начин остваривања овог права.
- (4) Законом се уређује заступљеност грађанки и грађана аутономних покрајина и градова у Народној скупштини.

Члан 95

(Мандат)

- (1) Народни посланик гласа по сопственом уверењу. Мандат народног посланика је слободан.

(2) Народни посланици се бирају на период од четири године.

(3) Престанак мандата народног посланика уређује се законом.

Члан 96

(Положај народног посланика)

(1) Статус, права и дужности народног посланика уређују се законом.

(2) Народни посланик ужива имунитет. Народни посланик не може одговарати због израженог мишљења или гласања у вршењу своје посланичке функције.

(3) Народни посланик који се позове на имунитет, не може бити ухапшен или притворен нити се против њега може водити кривични поступак без одобрења Народне скупштине, осим ако је затечен у вршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора од најмање пет година.

Члан 97

(Конституисање и начин рада)

(1) Прву седницу новог сазива заказује председник Народне скупштине из претходног сазива, најкасније у року од 15 дана од дана проглашења коначних резултата избора.

(2) Мандат народних посланика започиње даном верификације мандата на првој седници Народне скупштине.

(3) Народна скупштина пуноважно ради када су верификоване најмање 3/4 мандата народних посланика.

(4) Народна скупштина има председника и једног или више потпредседника. Најмање једно потпредседничко место резервисано је за мање заступљени пол.

(5) О Народној скупштини доноси се закон већином од укупног броја народних посланика.

Члан 98

(Заседање)

(1) Народна скупштина ради на редовним и ванредним заседањима.

(2) Редовна заседања почињу првог понедељка у фебруару и септембру и трају по четири месеца.

(3) Ванредно заседање сазива се на захтев Владе, једне четвртине народних посланика, скупштине аутономне покрајине и скупштине града с унапред утврђеним дневним редом.

(4) Народна скупштина се обавезно састаје, без позива, после проглашења ванредног стања и у сталном је заседању док траје ванредно стање.

Члан 99

(Начин одлучивања)

(1) Народна скупштина пуноважно одлучује када седници присуствује више од половине укупног броја народних посланика.

(2) Народна скупштина одлучује већином гласова присутних посланика, осим ако Уставом није другачије предвиђено.

Члан 100
(Распуштање)

(1) Народна скупштина се распушта ако у року од три месеца од дана њеног конституисања не изабере Владу, ако се дуже од три месеца не постигне кворум на седницама Народне скупштине, и у другим случајевима прописаним Уставом.

(2) Председник Републике проглашава распуштање Народне скупштине својим указом, кад су за то испуњени Уставом прописани услови.

(3) Председник Републике може распустити Народну скупштину и на образложени предлог Владе.

(4) Народна скупштина се не може распустити за време ванредног стања, у прва три месеца од конституисања и три месеца пре истека мандата.

Члан 101
(Предлагање закона)

(1) Право подношења предлога закона имају народни посланик, посланички клуб, Влада, скупштина аутономне покрајине, скупштина града и 30.000 бирача.

(2) Заштитник људских права и Народна банка имају право предлагања закона из њихове надлежности.

Члан 102
(Поступак доношења закона)

(1) Народна скупштина усваја законе већином гласова присутних посланика, ако овим Уставом није прописана посебна већина.

(2) Закон који се доноси посебном већином разматра се у фази нацрта и у фази предлога.

(3) Народна скупштина може одлучити да предлог закона упути на јавну расправу.

Члан 103
(Буџет)

(1) На крају буџетске године, Народна скупштина усваја буџет за наредну годину. Предлог буџета подноси Влада, најкасније месец дана пре почетка наредне буџетске године. Истовремено с предлогом буџета, Влада подноси Народној скупштини завршни рачун на потврду.

(2) Ако буџет не буде усвојен до краја текуће године важност дотадашњег буџета се продужава до усвајања новог, а најдуже 3 месеца. Ако Влада не предложи или Народна скупштина не усвоји буџет до истека овог рока, Влади престаје мандат по самом Уставу.

Члан 104
(Проглашење закона)

(1) Председник Републике је дужан да у року од 15 дана од дана усвајања закона у Народној скупштини, односно у року од 7 дана ако је закон усвојен у хитном поступку, донесе указ о проглашењу закона или да закон, уз писмено образложење, врати Народној скупштини на поновно одлучивање.

(2) Закон који се усваја простом већином, приликом поновног одлучивања у Народној скупштини може се усвојити само већином гласова од укупног броја

народних посланика. Закон који се доноси апсолутном већином од укупног броја народних посланика, приликом поновног одлучивања може се усвојити само дво-трећинском већином од укупног броја народног посланика.

(3) Поново изгласани закон председник Републике је дужан да прогласи.

Члан 105 **(Референдум)**

(1) О питањима из своје надлежности Народна скупштина може расписати референдум, у складу с Уставом и законом.

(2) Референдум се расписује на захтев најмање 2/3 укупног броја народних посланика или 100.000 бирача.

(3) Одлука на референдуму је усвојена ако се за њу изјасни већина бирача од укупног броја бирача изашлих на референдум.

(4) Предмет референдума не могу бити људска и мањинска права, питања уставности и законитости, буџет, порези, таксе, обавезе Републике Србије из потврђених међународних уговора, распуштање Народне скупштине и проглашење ванредног стања.

Члан 106 **(Јавност рада)**

(1) Седница Народне скупштине је јавна.

(2) Народна скупштина може одлучити, већином од укупног броја народних посланика, да седница или њен део буде затворена за јавност.

Члан 107 **(Надлежност Народне скупштине)**

Народна скупштина:

- одлучује о промени Устава Републике Србије;
- доноси законе из надлежности Републике и даје аутентична тумачења;
- доноси резолуције и декларације;
- доноси план развоја и просторни план;
- доноси буџет и усваја завршни рачун;
- утврђује предлог одлуке о промени границе Републике Србије;
- уређује територијалну организацију у Републици Србији;
- проглашава ванредно стање;
- потврђује међународне уговоре;
- уређује државне симболе и њихову употребу;
- расписује републички референдум;
- расписује локалне изборе;
- расписује републички јавни зајам;
- одлучује о задуживању Републике;
- констатује престанак мандата председника Републике због повреде Устава;
- одлучује о имунитету народних посланика;
- бира и разрешава: председника, потпредседнике Владе и министре; председника, потпредседнике и радна тела Народне скупштине; су-

- дије Уставног суда; Заштитника људских права; гувернера Народне банке; чланове Републичке изборне комисије и друге функционере одређене Уставом и законом;
- контролише рад Владе и министара;
 - одлучује о интерпелацији и гласа о поверењу Влади или поједином министру;
 - даје амнестију за кривична дела;
 - разматра извештаје Заштитника људских права и других органа који се подносе Народној скупштини;
 - доноси пословник о раду;
 - обавља и друге послове у складу с Уставом.

Члан 108

(Буџет Народне скупштине)

У оквиру буџета Републике установљава се буџет Народне скупштине.

ГЛАВА II

ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ

Члан 109

(Председник Републике)

- (1) Председник Републике представља Србију у земљи и иностранству.
- (2) Председник Републике делује у оквиру и на основу Устава и закона.
- (3) О председнику Републике се доноси закон, већином од укупног броја народних посланика.

Члан 110

(Избор)

- (1) Председник Републике се бира непосредно, тајним гласањем.
- (2) За председника Републике може бити биран држављанин Републике Србије који је напунио 40 година живота, а последњих 10 година има пребивалиште у Србији.
- (3) Председник Народне скупштине расписује изборе за председника Републике 90 дана пре престанка мандата председника Републике, а избори се морају одржати најкасније 30 дана пре дана престанка мандата.
- (4) Ако је мандат председника Републике престао пре истека времена на које је биран, председник Народне скупштине расписује изборе у року од 15 дана од дана престанка мандата. Избори се одржавају у року од 60 дана од дана расписивања избора.
- (5) За председника Републике изабран је кандидат који освоји већину гласова бирача који су гласали.
- (6) Ако ниједан од кандидата не буде изабран, гласање се понавља у року од 15 дана. У другом кругу гласања бира се између два кандидата која су у првом кругу гласања освојила највећи број гласова.
- (7) У другом кругу гласања изабран је кандидат који освоји највише гласова.

Члан 111
(Нespoјивост функција)

Председник Републике не може обављати ниједну другу политичку или јавну функцију или професионалну делатност.

Члан 112
(Заклетва)

Председник Републике полаже заклетву на свечаној седници Уставног суда.

Члан 113
(Мандат)

- (1) Председник Републике се бира на пет година.
- (2) Једно лице се може бирати за председника Републике највише два пута.
- (3) Мандат председника Републике започиње даном полагања заклетве.
- (4) Ако мандат председника Републике истиче за време ванредног стања, мандат се продужава најдуже 90 дана по престанку разлога за продужење мандата.
- (5) Мандат председника Републике престаје истеком времена на које је изабран, оставком или ако је трајно спречен да обавља своје дужности.

Члан 114
(Разрешење)

- (1) Председник Републике одговара за повреду Устава.
- (2) Предлог за утврђивање одговорности подноси најмање трећина од укупног броја народних посланика.
- (3) Предлог за утврђивање одговорности је прихваћен када за њега гласа најмање половина од укупног броја народних посланика. Председник Народне скупштине без одлагања доставља предлог Уставном суду.
- (4) Одлуку о постојању или непостојању повреде Устава доноси Уставни суд и доставља је Народној скупштини.
- (5) Мандат председника Србије престаје на основу одлуке Уставног суда којом је утврђена повреда Устава.

Члан 115
(Замењивање)

- (1) Када је председник Републике спречен да обавља дужност или му мандат престане пре истека времена на које је биран, замењује га председник Народне скупштине.
- (2) Председника Народне скупштине, за време док замењује председника Србије, замењује потпредседник кога одреди Народна скупштина.
- (3) Када је председник Републике спречен да обавља дужност дуже од три месеца приступа се избору новог председника Републике.

Члан 116
(Имунитет)

- (1) Председник Републике ужива имунитет.

(2) Председник Републике не одговара за акте и радње предузете из своје надлежности ни по престанку мандата.

Члан 117
(Премапотпис)

(1) Акт председника Републике премапотписује надлежни министар. Закон који се доноси већином од укупног броја народних посланика и акт о именовану Владе и њених чланова премапотписује председник Владе.

(2) Акт председника Републике без премапотписа није пуноважан.

(3) Акти председника Републике о предлагању кандидата за председника Владе и распуштању Народне скупштине пуноважни су без премапотписа.

Члан 118
(Надлежност председника Републике)

Председник Републике:

- представља Републику Србију у земљи и иностранству;
- пошто саслуша мишљење представника свих посланичких група, предлаже Народној скупштини кандидата за председника Владе;
- доноси указ о именовану председника и чланова Владе после њиховог избора;
- има право обраћања Народној скупштини;
- покреће поступке пред Уставним судом;
- доноси указ о распуштању Народне скупштине;
- расписује изборе за Народну скупштину;
- доноси указ о проглашењу закона;
- има право да врати закон на поновно разматрање Народној скупштини;
- додељује републичка одликовања и признања;
- одлучује о помиловању;
- председава Високим правосудним саветом;
- поставља судије на основу одлуке Високог правосудног савета;
- предлаже кандидате за судије Уставног суда;
- обавља и друге послове одређене Уставом и законом.

ГЛАВА III
ВЛАДА

Члан 119
(Влада)

(1) Влада је орган извршне власти.

(2) Влада делује у оквиру и на основу Устава и закона.

(3) О Влади се доноси закон, већином од укупног броја народних посланика.

Члан 120
(Састав Владе)

(1) Владу чине председник, један или више потпредседника и министри.

(2) Најмање једно потпредседничко место припада мање заступљеном полу.

Члан 121
(Избор Владе)

(1) Владу бира Народна скупштина на предлог кандидата за председника Владе, већином од укупног броја народних посланика.

(2) Кандидат за председника Владе износи програм Владе и предлаже њен састав. Народна скупштина истовремено гласа о програму Владе и избору председника и чланова Владе.

(3) Председник Републике у року од 15 дана од конституисања Народне скупштине предлаже кандидата за председника Владе. Ако Народна скупштина у року од 30 дана не изабере Владу, Председник Републике у року од 15 дана предлаже новог кандидата за председника Владе.

(4) Ако ни новопредложени кандидат за председника Владе не буде изабран у року од наредних 30 дана, Народна скупштина се распушта.

Члан 122
(Нespoјивост функција)

Председник, потпредседник Владе и министар не може бити у другој плаћеној служби, ангажовати се у лукративним делатностима, обављати друге професионалне делатности, нити бити члан управних одбора предузећа која се руководе профитом.

Члан 123
(Имунитет)

Председник, потпредседник Владе и министар не одговарају за мишљење изнето на седници Владе или Народне скупштине или за гласање у Влади.

Члан 124
(Мандат)

(1) Мандат Владе престаје изгласавањем неповерења, распуштањем Народне скупштине, оставком Владе или председника Владе и у другим случајевима утврђеним Уставом.

(2) Влада којој је престао мандат наставља с радом до избора нове Владе.

(3) Влада којој је престао мандат не може предложити распуштање Народне скупштине, нити може поднети предлог закона или предлог за промену Устава.

(4) Када мандат Владе престане, одмах се покреће поступак за избор нове Владе.

(5) Мандат потпредседника Владе и министра престаје оставком, изгласавањем неповерења, наступањем неспојивости функција и разрешењем.

Члан 125
(Одговорност председника и чланова Владе)

(1) Председник и чланови Владе за рад одговарају Народној скупштини.

(2) Разрешење члана Владе може затражити најмање 30 народних посланика.

(3) Председник Владе може затражити разрешење члана Владе само ако истовремено предложи новог кандидата за његово место.

(4) О разрешењу члана Владе одлучује Народна скупштина већином гласова од укупног броја народних посланика, тајним гласањем.

(5) Влада може гласање о разрешењу члана Владе условити гласањем о поверењу Влади.

Члан 126

(Посланичко питање и интерпелација)

(1) Влада је дужна да одговори на свако посланичко питање на истој или првој наредној седници Народне скупштине.

(2) Интерпелацију може поднети 60 народних посланика.

(3) Влада доставља писмени одговор на интерпелацију у року од 7 дана. О одговору на интерпелацију расправља се на првој наредној седници Народне скупштине.

(4) Ако Народна скупштина не прихвати одговор Владе гласа се о поверењу Влади. О питању које је било предмет интерпелације не може се поново расправљати пре истека рока од 90 дана. Група народних посланика чија је интерпелација била предмет расправе, не може поднети интерпелацију о истом питању пре истека рока од 90 дана.

Члан 127

(Гласање о поверењу Влади)

(1) Гласање о поверењу Влади може затражити најмање 80 народних посланика или сама Влада. Народна скупштина ставља на дневни ред расправу о поверењу Влади најмање три а највише пет дана од дана покретања поступка о поверењу.

(2) По окончању расправе у Народној скупштини приступа се гласању о поверењу.

(3) Народна скупштина одлучује о поверењу Влади тајним гласањем, већином од укупног броја посланика, најдоцније седам дана од дана отварања расправе.

ВАРИЈАНТА: Народна скупштина изражава своје неповерење Влади избором нове Владе.

(4) Ако Влади не буде изгласано неповерење, предлагачи не могу поднети нови предлог за гласање о поверењу пре истека рока од 6 месеци.

(5) Када у Народној скупштини буде постављено питање поверења Влади, Влада не може предложити распуштање Народне скупштине.

Члан 128

(Оставка председника Владе)

Влади престаје мандат оставком председника Владе.

Члан 129

(Надлежности Владе)

Влада Србије:

- утврђује и води политику Србије;
- предлаже устав и законе;
- предлаже буџет и подноси завршни рачун на потврду Народној скупштини;
- даје мишљење о предлогу закона и другог општег правног акта који је Народној скупштини поднео други овлашћени предлагач;

- извршава законе и друге опште правне акте;
- доноси уредбе и друге опште правне акте за извршавање закона;
- предлаже председнику Републике распуштање Народне скупштине;
- доноси акте и предузима мере за време ванредног стања;
- уређује организацију и начин свог рада;
- предлаже образовање и укидање министарстава и других органа управе и организација и утврђује њихов делокруг и организацију;
- надзире рад министарстава и других републичких органа управе и организација, и поништава или укида њихове акте;
- усклађује рад министарстава;
- поставља и разрешава функционере у министарствима и другим органима управе и организацијама;
- образује стручне и друге службе за своје потребе;
- доноси пословник о раду;
- обавља друге послове прописане Уставом и законом.

ДЕО V ПРАВОСУЂЕ

ГЛАВА I СУДСТВО

Члан 130 (Основне одредбе)

- (1) Судска власт је јединствена и припада судовима.
- (2) Судови штите људска права, уставност и законитост, обезбеђују правну сигурност и у оквиру своје надлежности решавају спорове између правних субјеката.
- (3) Судови и судије су независни и потчињени само Уставу и закону.
- (4) Судске одлуке се заснивају на уставу, општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима, закону и пропису донетом на основу закона.
- (5) Забрањено је и кажњиво свако утицање на суд.
- (6) Правноснажне судске одлуке су обавезне и не подлежу вансудској контроли, преиспитивању или преиначавању. Помиловањем или амнестијом изречена казна може се опростити у целини или делимично без измене судске одлуке.
- (7) Судску функцију обављају само редовни судови.
- (8) Забрањено је оснивање ванредних судова.

Члан 131 (Јемства судске независности)

- (1) Судије се именују на начин, под условима и у поступку којима се обезбеђује способност за суђење и независност у суђењу.
- (2) Судија може бити разрешен на начин, под условима и у поступку који не угрожавају судску независност. У тим границама законом се може предвидети дисциплинска одговорност судије.
- (3) Судски позив је сталан. Против воље судије, судски позив може престати само пензионисањем и разрешењем.
- (4) Судија се не може преместити у други суд, без своје сагласности.
- (5) Судија не може обављати другу јавну функцију, нити професионалну делатност.
- (6) Судија не може бити члан политичке странке нити може политички деловати. Ово не искључује право судија на професионално и синдикално организовање.
- (7) У оквиру државног буџета установљава се судски буџет. Судски буџет предлаже Влада уз претходну сагласност Високог правосудног савета. Судским буџетом располажу органи судске власти одређени посебним законом.
- (8) Плате судија се одређују законом.
- (9) Нико не може унапред да зна који ће судија судити у одређеној ствари.
- (10) Нико не може утицати на расподелу судских предмета.
- (11) Начин расподеле судских предмета прописује се законом.

(12) Судија се не може позвати на одговорност за мишљење изражено у судској одлуци или приликом њеног доношења.

(13) Судија се не може лишити слободе без одобрења Високог правосудног савета, осим ако је затечен у вршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора од најмање пет година.

(14) За дело учињено у вршењу судијске функције против судије се не може покренути кривични поступак без одобрења Високог правосудног савета.

Члан 132

(Именовање судија)

(1) Судије и председнике судова бира Високи правосудни савет двотрећинском већином, а својим указом поставља председник Републике.

(2) Судије првостепених судова се постављају на пет година, а после тога на неодређено време.

Члан 133

(Разрешење)

(1) Судија се разрешава ако буде осуђен на безусловну казну затвора или ако у законом прописаном поступку буде утврђено да је нестручан, несавестан или недостојан за обављање судијске дужности.

(2) О разрешењу судије одлучује Високи правосудни савет после спроведеног поступка у коме се мора обезбедити могућност одбране.

Члан 134

(Организација судова)

(1) Судови се оснивају и укидају законом. Законом се уређују судска подручја, надлежност, састав и друга питања организације судова.

(2) Судови су првостепени, жалбени и Врховни суд Србије.

(3) Седиште Врховног суда Србије је у Београду. Врховни суд Србије има одељења у аутономним покрајинама.

(4) Законом се могу установити специјализована одељења за поједине врсте судских предмета.

Издвојено мишљење проф. Драгољуба Поповића: бришу се ставови 3. и 4. овог члана.

Члан 135

(Судски поступци)

(1) Поступак пред судом уређује се законом.

(2) Поступак пред судом се води према начелима правичности, јавности и непристрасног суђења у разумном року.

(3) Законом се одређују случајеви у којим се са суђења или дела суђења може искључити јавност ради заштите интереса малолетника, чувања тајне, заштите морала, јавног реда или безбедности у демократском друштву, заштите приватности и других оправданих интереса заједнице или интереса правде.

ГЛАВА II ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО

Члан 136 (Положај)

(1) Јавно тужилаштво је самостални државни орган који има право и дужност да од суда захтева покретање поступка против учинилаца кривичних и других законом одређених кажњивих дела, да предузима мере за заштиту уставности и законитости и обавља друге дужности предвиђене законом.

(2) Јавно тужилаштво делује на основу и у оквиру Устава, општеприхваћених правила међународног права, потврђених међународних уговора и закона.

(3) Одредбе о неспојивости судијске функције сходно се примењују и на јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца.

(4) Јавна тужилаштва се оснивају и укидају законом.

Члан 137 (Именовање)

(1) Републичког јавног тужиоца бира двотрећинском већином гласова Високи правосудни савет, на шест година, уз могућност поновног избора.

(2) Јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца поставља Високи правосудни савет на предлог Републичког јавног тужиоца. Јавни тужилац и заменик јавног тужиоца се постављају на 5 година, а после на неодређено време.

(3) Начин, поступак и услови за избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца уређује се законом.

Члан 138 (Имунитет)

За дело учињено у вршењу тужилачке дужности јавни тужилац или заменик јавног тужиоца не може бити лишен слободе, нити се против њега може покренути кривични поступак без одобрења Високог правосудног савета.

Члан 139 (Разређење)

(1) Јавни тужилац и заменик јавног тужиоца се разрешавају ако буду осуђени на безусловну казну затвора или ако у законом прописаном поступку буде утврђено да су нестручни, несавесни или недостојни за обављање тужилачке дужности.

(2) Републички јавни тужилац разрешава се по поступку по коме се бира, с тим да му се мора обезбедити могућност одбране пред Високим правосудним саветом.

(3) О разређењу јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца одлучује Високи правосудни савет после спроведеног поступка у коме се мора обезбедити могућност одбране.

Члан 140 (Одговорност јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца)

(1) Републички јавни тужилац одговара за рад јавног тужилаштва и за свој рад Народној скупштини. Остали јавни тужиоци одговарају Републичком јав-

ном тужиоцу, а нижи јавни тужиоци одговарају и непосредно вишем јавном тужиоцу.

(2) Заменици јавног тужиоца одговарају јавном тужиоцу и вишем, односно Републичком јавном тужиоцу.

(3) Законом се уређује дисциплинска одговорност јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца и поступак за утврђивање те одговорности.

Члан 141

(Организација)

(1) Републичко јавно тужилаштво је највише јавно тужилаштво.

(2) Законом се утврђују организација јавног тужилаштва, односи у јавном тужилаштву и односи између јавних тужилаштава вишег и нижег ранга. Закон се доноси већином од укупног броја народних посланика.

ГЛАВА III

ВИСОКИ ПРАВОСУДНИ САВЕТ

Члан 142

(Положај)

(1) Високи правосудни савет Србије је самосталан државни органи који бира судије и председнике судова, као и јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца, спроводи поступак за разрешење и дисциплински поступак према судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца и одлучује о другим питањима положаја судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца прописаним Уставом и законом.

(2) О Високом правосудном савету се доноси закон, већином од укупног броја народних посланика.

Члан 143

(Састав)

(1) Високи правосудни савет има 15 чланова.

(2) Чланови по положају су председник Републике, председник Врховног суда, Републички јавни тужилац, министар правде и један посланик кога изабере Народна скупштина.

(3) Изборни чланови су троје судија, троје јавних тужилаца, двоје редовних професора права и двоје адвоката с најмање петнаест година правне праксе.

(4) Када Високи правосудни савет одлучује о избору и разрешењу судија и јавних тужилаца и другим питањима из своје надлежности која се односе на аутономну покрајину, изборни чланови су судије, јавни тужиоци, професори и адвокати из аутономне покрајине.

(5) Председници судова не могу бити чланови Високог правосудног савета, осим председника Врховног суда.

(6) Високим правосудним саветом председава председник Републике, а може га заменити председник Врховног суда или Републички јавни тужилац.

(7) Организација, избор и начин рада Високог правосудног савета уређују се законом, који се доноси већином од укупног броја народних посланика.

Члан 144

(Мандат)

(1) Мандат председника и члана Високог правосудног савета је пет година, а за чланове по положају до престанка функције. Нико се не може именовати два пута у Високи правосудни савет, осим чланова по положају.

(2) На именованог члана Високог правосудног савета сходно се примењују одредбе о неспојивости функција, имунитету и одговорности судија.

(3) О одобрењу за кривично гоњење и о одговорности изабраног члана Високог правосудног савета, одлучује Високи правосудни савет.

(4) О разрешењу изабраног члана Високог правосудног савета одлучује Уставни суд.

(5) Кад је против одлуке Високог правосудног савета дозвољена жалба, о њој одлучује Уставни суд.

ГЛАВА IV

ДРУГИ ПРАВОСУДНИ ОРГАНИ

Члан 145

(Адвокатура)

Адвокатура је независна и самостална јавна служба која се уређује законом.

Члан 146

(Јавно правобранилаштво)

Јавно правобранилаштво заступа имовинске интересе државе.

Члан 147

(Јавно бележништво)

Јавно бележништво је правосудна служба која се остварује у складу са законом.

ДЕО VI ВРХОВНА ДРЖАВНА РЕВИЗИЈА

Члан 148

(Врховна државна ревизија)

(1) Врховна државна ревизија проверава завршни рачун буџета и организација обавезног социјалног осигурања, као и завршне рачуне посредних корисника буџетских средстава и јавних предузећа.

(2) Врховна државна ревизија проверава и буџетско и привредно управљање корисника буџетских средстава и предузећа из става 1. овог члана у погледу економичности и исправности.

(3) Врховна државна ревизија подноси извештаје Народној скупштини.

(4) Одредбе овог Устава о статусу, правима и обавезама судија сходно се примењују и на чланове колегијума Врховне државне ревизије.

(5) Надлежност, организација и поступак пред Врховном државном ревизијом уређују се законом.

(6) Седиште Врховне државне ревизије је у Нишу.

ДЕО VII

ЗАШТИТНИК ЉУДСКИХ ПРАВА

Члан 149

(Заштитник људских права)

Заштитник људских права је самосталан и независан орган који се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских права и надзире њихово остваривање пред управом.

Члан 150

(Организација)

(1) Заштитник људских права се установљава нивоу републике, а може се установити и у аутономној покрајини, граду и општини.

(2) О Заштитнику људских права доноси се закон, већином од укупног броја народних посланика.

(3) Заштитник људских права има буџет.

(4) Седиште Заштитника људских права је у Београду.

Члан 151

(Избор)

(1) Заштитника људских права бира Народна скупштина већином гласова од укупног броја народних посланика најкасније 30 дана пре истека мандата.

(2) Кандидата за Заштитника људских права предлаже 50 народних посланика.

(3) За Заштитника људских права може бити биран држављанин/ка Србије с високом школском спремом, дугогодишњим радним искуством, који ужива углед у области заштите људских права.

(4) Заштитник људских права бира се на шест година уз могућност највише два узастопна избора.

(5) Заштитник људских права не може обављати другу јавну или политичку функцију нити професионалну делатност.

Члан 152

(Имунитет)

(1) Заштитник људских права не одговара за јавно изнето мишљење у обављању послова из своје надлежности.

(2) Заштитник људских права који се позове на имунитет, не може бити ухапшен или притворен, нити се против њега може водити кривични поступак без одобрења Народне скупштине, осим ако је затечен у вршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора од најмање пет година.

(3) О имунитету Заштитника људских права одлучује Народна скупштина.

Члан 153

(Престанак мандата)

(1) Мандат Заштитника престаје истеком времена на које је изабран, оставком или ако је трајно спречен да обавља своје дужности.

(2) Када мандат Заштитника људских права престане пре времена на које је изабран, поступак избора у Народној скупштини покреће се у року од 30 дана од дана престанка мандата.

Члан 154
(Разрешење)

(1) На разрешење Заштитника људских права сходно се примењују одредбе о разрешењу судије.

(2) О разрешењу Заштитника људских права одлучује Народна скупштина већином гласова од укупног броја народних посланика.

Члан 155
(Надлежности)

(1) Заштитник људских права:

- се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских права;
- прати и надзире примену и поштовање правила међународног права, устава, закона и других прописа у области људских и мањинских права;
- саставља извештаје о остваривању људских и мањинских права и доставља их Народној скупштини на разматрање;
- обавештава надлежне органе и ширу јавност о остваривању људских права и упозорава на кршење људских права;
- оцењује ефикасност и надзире рад државне управе и јавних служби;
- захтева од надлежних органа отклањање незаконитости и исправаљање нецелисходности;
- иницира покретање поступка пред надлежним органима у случају кршења људских и мањинских права;
- подноси иницијативу за разрешење функционера у органима управе;
- предлаже законе, амандмане на предлоге закона и даје мишљење о законима и другим актима који се односе на људска и мањинска права;
- испитује основаност притужби које се односе на повреду људских и мањинских права;
- подноси уставну жалбу уз сагласност лица чија су права повређена и покреће поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости и забрану рада политичке странке или организације;
- посредује у мирном решавању спорова поводом кршења људских и мањинских права;
- подстиче образовање о људским и мањинским правима;
- сарађује и размењује искуства с омбудсманима у земљи и иностранству;
- обавља и друге надлежности утврђене Уставом и законом.

(2) Извештаји Заштитника људских права се објављују.

ДЕО VIII ТЕРИТОРИЈАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА

ГЛАВА I ТЕРИТОРИЈАЛНО УРЕЂЕЊЕ

Члан 156

(Локална самоуправа и аутономија)

(1) Јемчи се право грађанки и грађана на децентрализовану државу, које укључује право на локалну самоуправу и аутономију, као и на заштиту тог права.

(2) Јемчи се самоуправа општине и града и аутономија покрајине у пословима из њихове надлежности.

(3) Право на локалну самоуправу и покрајинску аутономију остварује се непосредно или преко слободно изабраних представника.

(4) Јемчи се право иницијативе грађана у питањима од интереса за грађане у општини, граду и аутономној покрајини.

Члан 157

(Децентрализација)

(1) Србија је децентрализована држава.

(2) Србију чине општине, градови и аутономне покрајине.

(3) Систем локалне самоуправе уређује се законом. Закон се доноси већином од укупног броја народних посланика.

Члан 158

(Град)

(1) Град се може образовати на подручју које има најмање 100.000 становника, које се може самостално финансирати и чине га територијално повезане општине.

(2) Одлука о образовању града доноси се на референдуму организованом на подручју на коме се предлаже образовање града.

(3) Положај градских општина уређује се законом и статутом града.

Члан 159

(Аутономне покрајине)

(1) Србија има Аутономну Покрајину Војводину и Аутономну Покрајину Косово и Метохију. Положај Аутономне Покрајине Косово и Метохија ће се посебно уредити.

(2) Аутономна покрајина се може образовати на подручју које у тренутку оснивања има најмање милион а највише два милиона становника, које се може самостално финансирати, и чине га територијално повезане општине.

(3) Одлука о образовању аутономне покрајине доноси се на референдуму организованом на подручју на коме се предлаже образовање аутономне покрајине. Одлука се доноси већином гласова бирача, под условом да је на референдум изашла најмање половина од укупног броја бирача.

(4) Аутономне покрајине уживају политичку, правну и економску аутономију у складу са својим посебностима и на начин одређен Уставом.

Члан 160
(Правни статус)

Аутономне покрајине, градови и општине имају својство правног лица.

Члан 161
(Територија општине, града и аутономне покрајине)

(1) Територија општине, града и аутономне покрајине не може се мењати без сагласности грађана са подручја одговарајуће заједнице.

(2) Одлука о промени територије општине, града и аутономне покрајине се доноси на референдуму већином гласова бирача, под условом да је на референдум изашла најмање половина од укупног броја уписаних бирача.

Члан 162
(Имовина и извори прихода)

(1) Јемчи се право општине, града и аутономне покрајине на имовину и сопствене изворне приходе, као и право на слободно располагање приходима, у оквирима њихових уставних надлежности.

(2) За задовољавање потреба грађана у општини, граду и аутономној покрајини могу се прикупљати новчана средства на основу непосредног изјашњавања грађана у складу са законом.

(3) Општина, град и аутономна покрајина имају право на удео у порезима и таксама које прикупља Република, као и право да учествују у одлучивању о висини тог удела.

Члан 163
(Солидарност)

Србија се стара о равномерном развоју општине, градова и аутономних покрајина.

Члан 164
(Разграничење надлежности)

(1) За сва питања која овим Уставом нису у надлежности Републике или аутономне покрајине, надлежна је општина.

(2) Општине имају право иницијативе у областима из надлежности града, аутономне покрајине или Републике.

Члан 165
(Поверавање надлежности)

(1) Народна скупштина, већином од укупног броја народних посланика, може поверити аутономној покрајини доношење закона у областима из надлежности Републике.

(2) Законом се уређују права и обавезе општине, града и аутономне покрајине у извршавању закона и других општих правних аката.

(3) Република, односно аутономна покрајина обезбеђује одговарајућа средства за вршење поверених надлежности.

Члан 166

(Грађанска иницијатива)

Јемчи се право грађанки и грађана да непосредно учествују у одлучивању у општини, граду и аутономној покрајини путем народне иницијативе, референдума и на други начин утврђен Уставом, основним законом аутономне покрајине, законом, статутом града и општине.

Члан 167

(Организовање)

(1) Статутом општине и статутом града самостално се уређује организација општинских и градских органа, на основу и у оквиру Устава и закона.

(2) Основним законом аутономне покрајине самостално се уређују организација покрајинских органа и јавних служби, на основу и у оквиру Устава.

Члан 168

(Органи града и општине)

(1) У општини и граду образује се скупштина и органи извршне власти и управе.

(2) Скупштина општине и скупштина града бирају се на периодичним, општим и непосредним изборима, тајним гласањем.

Члан 169

(Органи аутономне покрајине)

(1) Органи аутономне покрајине су скупштина, влада, органи управе и други органи и службе.

(2) Скупштину аутономне покрајине чине посланици изабрани на периодичним, општим и непосредним изборима, тајним гласањем.

(3) За свој рад покрајинска Влада одговара скупштини аутономне покрајине.

(4) Аутономну покрајину представља председник покрајинске Владе.

Члан 170

(Сарадња)

(1) Јемчи се право општина и градова на међусобну сарадњу и удруживање у складу са Уставом и законом.

(2) Јемчи се право аутономних покрајина на међусобну сарадњу.

(3) Општине, градови и аутономне покрајине сарађују с територијалним заједницама других држава, у оквиру спољне политике Србије и уз обавезу поштовања њеног територијалног интегритета и правног поретка.

Члан 171

(Основни правни акт општине)

(1) Статут је највиши општи правни акт општине којим се, на основу Устава и закона уређују послови општине, организација и рад њених органа, као и друга питања.

(2) Статут доноси скупштина општине.

Члан 172

(Основни правни акт града)

(1) Статут града је највиши општи правни акт града којим се, на основу Устава и закона уређују послови града, организација и рад његових органа, однос с градским општинама, као и друга питања.

(2) Статут доноси скупштина града.

Члан 173

(Основни закон аутономне покрајине)

(1) Основни закон је највиши општи правни акт аутономне покрајине којим се на основу Устава уређују надлежности аутономне покрајине, избор, организација и рад њених органа и друга питања.

(2) Основни закон доноси скупштина аутономне покрајине већином од укупног броја посланика.

(3) Основни закон подлеже контроли уставности пред Уставним судом.

ГЛАВА II

НАДЛЕЖНОСТИ

Члан 174

(Надлежности општине)

(1) Општина:

- доноси статут;
- прописује организацију општинских органа и јавних служби, као и језике у службеној употреби;
- утврђује општински буџет и доноси завршни рачун;
- доноси програм развоја и акте из области просторног и урбанистичког планирања и уређује газдовање или услове коришћења градског грађевинског земљишта и пословним простором у својини општине;
- расписује општински референдум;
- уређује комуналне делатности на свом подручју;
- уређује локални саобраћај;
- подстиче рад малих и средњих предузећа, занатства, угоститељства и туризма;
- стара се о заштити и унапређењу животне средине;
- организује сајмове и друге привредне манифестације;
- стара се о одржавању јавног реда и мира;
- стара се о задовољењу потреба у области културе и заштите културних добара, образовања, здравствене и социјалне заштите, друштвене бриге о деци и физичке културе;
- издаје водопривредне дозволе за објекте општинског значаја;
- стара се о заштити и унапређењу људских и мањинских права;
- стара се о информисању у општини;
- прописује прекршаје за повреде општинских прописа;
- утврђује симболе општине и начин њиховог коришћења;

- сарађује с другим општинама;
- сарађује с локалним заједницама у иностранству, у оквиру спољне политике Србије и уз обавезу поштовања територијалног интегритета и правног поретка Републике;
- обавља друге послове у складу с Уставом и законом.

Члан 175

(Надлежности града)

- (1) Надлежности општина удружених у град остварују се на градском нивоу.
- (2) Статутом града одређене надлежности се поверавају градским општинама.

Члан 176

(Надлежности аутономне покрајине)

- (1) Аутономна покрајина:
 - доноси основни закон и покрајинске законе;
 - уређује избор покрајинских органа, њихову организацију и јавне службе, као и службену употребу језика;
 - доноси покрајински буџет и завршни рачун;
 - стара се о заштити људских и мањинских права;
 - уређује просторно и развојно планирање;
 - учествује у одлучивању о режиму коришћења природних богатстава на свом подручју и стара се о њиховом унапређењу и коришћењу;
 - уређује пољопривреду, сточарство, риболов, водопривреду, шумарство, ловство, туризам и угоститељство, бање и лечилишта;
 - уређује железнички, друмски и водени саобраћај, чија се мрежа налази у целини на територији аутономне покрајине;
 - уређује сајмове и друге привредне манифестације;
 - уређује службене евиденције, статистичку службу и статистичка истраживања од значаја за покрајину;
 - уређује информисање покрајинског значаја;
 - стара се о одржавању јавног реда и мира;
 - уређује и унапређује заштиту животне средине;
 - расписује покрајински референдум;
 - уређује и унапређује заштиту здравља, здравствену службу, социјалну заштиту и заштиту деце;
 - оснива просветне, културне и научне установе и учествује у утврђивању наставних планова и програма;
 - подстиче развој културе и стара се о заштити културних добара;
 - уређује спорт и физичку културу;
 - прописује прекршаје за повреде покрајинских закона;
 - утврђује симболе покрајине и њихов начин коришћења;
 - сарађује с другим аутономним покрајинама;
 - сарађује с територијалним заједницама других држава у оквиру спољне политике Србије и уз обавезу поштовања територијалног интегритета и правног поретка Републике.

Члан 177
(Надлежности Републике)

(1) Република уређује:

- људска и мањинска права и њихову заштиту;
- републичке органе и јавне службе, службену употребу језика и писма;
- контролу уставности и законости,
- изборно законодавство, републички референдум, оснивање политичких странака и непрофитних организација;
- основе правног режима јавне управе;
- локалну самоуправу;
- државне симболе и њихову употребу;
- судске поступке, општи управни поступак и поступке извршења; организацију правосуђа и положај судија; систем правне помоћи и јавно бележништво;
- кривично право;
- право привредних субјеката, облигационо право, својину и друга стварна права, породично и наследно право, заштиту права потрошача; хартије од вредности; интелектуалну и индустријску својину;
- систем матичних књига, евиденцију непокретности, службене евиденције; статистичку службу и статистичка истраживања од значаја за Републику;
- држављанство, положај странаца и страних правних лица, режим преласка границе и контролу промета робе, услуга и путничког саобраћаја;
- монетарни систем, банке и банкарски систем, девизно пословање, систем осигурања, систем кредитних односа с иностранством, царински систем и порески систем;
- буџетски систем;
- просторно и развојно планирање и мере економске политике;
- јавне радове од општег значаја;
- заштиту живота и здравља од интереса за Републику, здравствену политику и систем здравствене заштите; систем заштите и унапређења животне средине, заштиту од јонизирајућих зрачења; производњу и промет лекова, производњу, промет и превоз опасних материја, као и производњу, промет и коришћење оружја и експлозива;
- режим природних богатстава, пољопривреде, сточарства, риболова, водопривреде, шумарства, ловства, туризма и угоститељства;
- режим ваздушне и речне пловидбе; друмски, железнички и поштански саобраћај;
- мерне системе и стандарде;
- систем радног права, заштиту на раду и основе социјалне и дечје заштите, социјалну политику;
- систем образовања;
- културну и научну политику; режим и заштиту културних добара и културне установе републичког значаја;
- систем јавног информисања;

- спорт и физичку културу;
- државну и јавну безбедност;
- спољну политику и закључивање међународних уговора у оквиру надлежности Републике.

ДЕО IX УСТАВНОСТ И ЗАКОНИТОСТ

ГЛАВА I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 178

(Уставност и законитост)

(1) Устав је највиши правни акт и непосредно се примењује. Закони и други општи правни акти морају бити у складу с Уставом.

(2) Општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни су део правног поретка Србије и непосредно се примењују.

(3) Потврђени међународни уговори морају бити у складу с Уставом.

(4) Републички закони, основни закони аутономних покрајина, покрајински закони, статuti градова и општина, општи акти политичких странака, синдиката и удружења грађана и други општи правни акти морају бити у складу с Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.

(5) Покрајински закони, статuti градова и општина, општи акти политичких странака, синдиката и удружења грађана, општи акти републичких органа, колективни уговори и други општи правни акти морају бити у складу са законом.

(6) Покрајински закони и други општи правни акти покрајинских органа морају бити у складу с основним законом аутономне покрајине.

(7) Сви други општи правни акти морају бити у складу са законом.

Члан 179

(Конкретна контрола уставности)

(1) Конкретну контролу уставности врше редовни судови.

(2) Одлуку о стављању захтева за оцену уставности доноси проширено веће суда који поступа, а не веће које суди.

(3) Уставни суд је дужан да се у року од шест месеци од дана пријема захтева за оцену уставности огласи својом одлуком. Ако то не учини, ћутање Уставнога суда потврђује уставност норме у питању.

Члан 180

(Ступање на снагу закона и општих правних аката)

(1) Закони и други општи правни акти објављују пре ступања на снагу у Службеном гласнику Републике Србије.

(2) Закони и други општи правни акти ступају на снагу најраније осам дана по објављивању.

(3) Изузетно, закон може ступити на снагу даном објављивања, ако је то неопходно из нарочито оправданих разлога, о чему Народна скупштина посебно одлучује.

Члан 181

(Повратно дејство)

(1) Закони и други општи правни акти не могу имати повратно дејство.

(2) Одредба кривичног закона може имати повратно дејство само ако је блажа за учиниоца кривичног дела.

Члан 182
(Право жалбе)

Против појединачних аката државних органа и организација који врше јавна овлашћења донесених у првом степену може се изјавити жалба надлежном органу.

Члан 183
(Управни спор)

(1) О законитости коначних управних акта одлучује надлежни суд у управном спору, ако законом није предвиђена друга судска заштита.

(2) Законом се изузетно може искључити управни спор у одређеним управним стварима, под условом да је обезбеђена уставносудска заштита права и законитости.

Члан 184
(Језик у поступку пред државним органима)

(1) Свако има право да користи свој језик у поступку пред судом, другим државним органом или организацијом која врши јавна овлашћења, када се решава о његовом праву или дужности.

(2) Незнање језика на коме се поступак води не сме бити сметња за остваривање и заштиту људских и мањинских права.

ГЛАВА II
УСТАВНИ СУД

Члан 185
(Положај)

(1) Уставни суд штити уставност.
(2) Уставни суд је самосталан и независан.
(3) Уставни суд суди на основу и у оквиру Устава, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора.

(4) Уставни суд има буџет.
(5) Плата судија одређује се законом.
(6) О Уставном суду се доноси закон, већином од укупног броја народних посланика.

(7) Уставни суд доноси пословник о раду.
(8) Седиште Уставног суда је у Новом Саду.

Члан 186
(Састав)

(1) Уставни суд има 15 судија које се бирају на 9 година.
(2) Једно лице може бити бирано за судију Уставног суда највише два пута.
(3) Судије Уставног суда из свог састава бирају председника на период од три године, тајним гласањем већином од две трећине укупног броја судија.

Члан 187
(Избор судија)

(1) Судију Уставног суда бира Народна скупштина, већином од укупног броја народних посланика.

(2) Петоро судија предлаже Високи правосудни савет, петоро предлаже председник Републике и петоро предлажу скупштине аутономних покрајина. Овлашћени предлагачи достављају Народној скупштини листу кандидата на којој је најмање два пута више кандидата од броја који се бира.

(3) За судију Уставног суда може бити изабрано лице које ужива углед истакнутог правног стручњака са најмање 15 година радног искуства у струци.

Члан 188
(Самосталност и независност судија)

(1) Судија Уставног суда не може обављати другу јавну или политичку функцију нити професионалну делатност. Судија Уставног суда може бити професор права.

(2) Судија Уставног суда не може бити члан политичке странке нити сме јавно испољавати своја политичка уверења.

(3) Судија Уставног суда не може у јавности износити политичко или правно мишљење о питању које је предмет спора пред Уставним судом.

(4) Судија Уставног суда не може бити позван на одговорност за мишљење изражено у судској одлуци или приликом доношења судске одлуке. За дело учињено у вршењу судијске дужности судија Уставног суда не може бити лишен слободе или притворен, нити према њему може бити покренут кривични поступак без одобрења Уставног суда.

Члан 189
(Престанак мандата судија)

(1) Судији Уставног суда престаје мандат пре истека времена на које је изабран, на лични захтев, када наврши седамдесет година живота, ако буде осуђен на безусловну казну затвора, када трајно изгуби способност или постане недостојан за обављање судијске дужности, о чему Уставни суд одлучује двотрећинском већином од укупног броја судија.

(2) Судији Уставног суда може бити продужен мандат и после навршене седамдесете године живота, а најдуже до истека мандата на који је биран, по одлуци Уставног суда.

(3) Уставни суд обавештава Народну скупштину о престанку мандата, односно о разлозима за разрешење судије. Народна скупштина у року од најдуже 30 дана покреће поступак избора новог судије.

Члан 190
(Надлежност)

(1) Уставни суд одлучује о:

- сагласности закона, основног закона и закона аутономних покрајина, статута градова и општина, са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима;
- сагласности потврђених међународних уговора са Уставом,

- сагласности покрајинских закона са законима Републике Србије;
- сагласности општих аката политичких странака, синдиката и удружења грађана са Уставом;
- сукобу надлежности између судова и других државних органа;
- сукобу надлежности између органа Републике и аутономне покрајине, између органа различитих аутономних покрајина, између републичког органа и органа града или општине и између органа града и општине и органа различитих општина;
- забрани рада политичке странке, синдикалне организације или удружења грађана;
- уставним жалбама када је повреда људских и мањинских права учињена појединачним актом или радњом државног органа или органа аутономне покрајине, града или општине као и органа и организација који врше јавна овлашћења;
- повреди Уставом и законом утврђеног положаја аутономне покрајине, града и општине;
- уставности спровођења референдума;
- изборним споровима који настају у поступку избора пред Народном скупштином и скупштинама градова и општина, ако није обезбеђена друга судска заштита;
- повреди Устава од стране председника Републике;
- уставности мера одступања од људских и мањинских права прописаних за време ванредног стања, по хитном поступку;
- обавља друге послове утврђене Уставом и законом.

(2) Усклађеност аката из алинеја 1, 2, 3, 4, 10 и 13 овог члана, Уставни суд може оцењивати и по престанку њиховог важења, ако од престанка важења до покретања поступка није протекло више од једне године.

Члан 191

(Покретање поступка)

(1) Поступак за оцену уставности покреће 25 народних посланика, Влада, председник Републике, покрајинска влада, скупштина општине или скупштина града, судови, јавни тужилац и Заштитник људских права.

(2) Поступак по уставној жалби покреће свако ко сматра да му је људско или мањинско право зајемчено Уставом повређено или ускраћено појединачним актом или радњом државног органа или организације која врши јавна овлашћења, пошто исцрпе све редовне правне лекове. Уставну жалбу улаже и Заштитник људских права, уз пристанак лица чије је право повређено или ускраћено.

(3) Поступак одлучивања о забрани рада политичке странке, синдикалне организације или удружења грађана покреће јавни тужилац или Заштитник људских права.

(4) Поступак одлучивања о сукобу надлежности покреће један од органа или оба органа која су у сукобу, као и лице поводом чијег права је настао сукоб надлежности.

(5) Поступак одлучивања о повреди Устава од стране председника Републике покреће Народна скупштина.

(6) Свако ко сматра да је нека мера одступања од људских и мањинских права прописана за време ванредног стања у супротности с Уставом, има право да покрене поступак за оцену њене уставности.

Члан 192
(Одлучивање)

- (1) Уставни суд одлучује већином гласова, ако Уставом није друкчије уређено.
- (2) Судије имају право да издвоје мишљење.

Члан 193
(Дејство одлука)

- (1) Одлука Уставног суда је општеобавезна и извршна.
- (2) Одлука Уставног суда и издвојено мишљење судије објављују се у Службеном гласнику Републике Србије.
- (3) Одлука Уставног суда делује од дана објављивања.
- (4) Влада обезбеђује извршење одлуке Уставног суда.

ГЛАВА III
ВАНРЕДНО СТАЊЕ

Члан 194
(Ванредно стање)

(1) Кад јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана, Народна скупштина проглашава ванредно стање.

(2) Одлука о ванредном стању важи најдуже 90 дана. По истеку овог рока, Народна скупштина је може продужавати на додатне периоде до 90 дана, већином од укупног броја народних посланика.

(3) За време ванредног стања, Народна скупштина се састаје без посебног позива и не може бити распуштена. Ако је ванредно стање проглашено после распуштања Народне скупштине, мандат посланика се обнавља на основу Устава.

(4) Кад Народна скупштина није у могућности да се састане, одлуку о ванредном стању доносе заједнички председник Народне скупштине, председник Републике и председник Владе, под истим условима као Народна скупштина.

(5) Народна скупштина потврђује одлуку о ванредном стању у року од 48 сати, односно чим буде у могућности да се састане. У противном, одлука престаје да важи завршетком прве седнице Народне скупштине одржане по проглашењу ванредног стања.

(6) За време ванредног стања је забрањена промена Устава.

(7) За време ванредног стања Уставни суд наставља с радом.

Члан 195
(Мере за време ванредног стања)

(1) За време ванредног стања, Народна скупштина може усвојити мере које те околности изискују.

(2) Ако Народна скупштина није у могућности да се састане, мере из става 1. доноси Влада уз супотпис председника Републике, и подноси их на потврду На-

родној скупштини у року од 48 сати, односно чим она буде у могућности да се састане.

(3) Даном престанка ванредног стања престају да важе мере из става 1 овог члана.

ГЛАВА IV ПРОМЕНА УСТАВА

Члан 196 (Промена Устава)

(1) Предлог за промену Устава може поднети најмање 100.000 бирача, најмање 60 народних посланика, Влада, скупштина аутономне покрајине и скупштина града.

(2) Предлог за промену Устава усваја Народна скупштина двотрећинском већином од укупног броја посланика и ставља га на јавну расправу која не може бити краћа од 30 дана.

(3) По завршетку јавне расправе, Народна скупштина утврђује текст предлога за промену Устава двотрећинском већином од укупног броја посланика и ставља га на републички референдум.

(4) Одлука о усвајању промене Устава доноси се већином гласова на републичком референдуму, под условом да је изашла најмање половина уписаних бирача. Ако на референдум није изашла половина уписаних бирача, одлука о усвајању промене Устава донета је ако је за њу гласала најмање једна четвртина уписаних бирача.

(5) Промену Устава Републике Србије проглашава Народна скупштина.

ДЕО X
ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 197

(Уставни закон за спровођење Устава)

- (1) Народна скупштина усваја Уставни закон за спровођење Устава.
- (2) Уставни закон за спровођење Устава проглашава се и ступа на снагу истовремено с Уставом.

Члан 198

(Ступање на снагу Устава)

Устав ступа на снагу даном проглашења у Народној скупштини.